

De Utrechtse Erfgoedagenda

Inleiding

Agenda

Inhoud

februari 2013

De Utrechtse Erfgoedagenda

De Utrechtse Erfgoedagenda

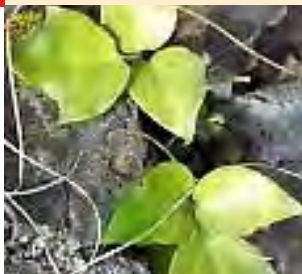
Veel erfgoed

Utrecht heeft veel erfgoed. Van bewoningssporen uit de bronstijd tot naoorlogse bouwkunst in wijken als Kanalen-eiland en Overvecht. Utrecht is een van de oudste steden van ons land en dat is overal terug te vinden. Onder de grond, in de huizen, straten, grachten, kerken, parken en pleinen. In de kanalen, spoorwegen en fabrieksgebouwen. Maar ook in latere stadsuitbreidingen als Elinkwijk of Hoograven en in de vele bijzondere structuren en gebouwen die de stad rijk is, zoals de Maliebaan, de villa van Jongerius, het postkantoor van Crouwel, de Pniëlkerk in Oog in Al, of het dorp Haarzuilens. In de afgelopen decennia is de gemeente zo

zorgvuldig mogelijk met dit erfgoed omgegaan. En zal dat blijven doen. Hoe? In deze Erfgoedagenda is te vinden wat er de komende jaren op het programma staat.

Draagvlak

Utrecht kan gelukkig rekenen op een breed draagvlak voor erfgoed bij bewoners en gebruikers van de stad. En dat is maar goed ook, want zonder dat is het zorgen voor erfgoed een moeizame taak. Maar draagvlak komt niet vanzelf. Pas nadat mensen zich bewust worden van hun bijzondere omgeving, gaan ze het waarderen en er voor zorgen. Al decennialang investeert de gemeente dan ook in >>

De Utrechtse Erfgoedagenda

kennisoverdracht en publieksbereik. Zodat de omgeving begrijpelijker wordt en de bewoners gaan zien wat er bijzonder aan is. Daarbij gaat het de ene keer om een ver verleden, zoals de resten van de Romeinse weg, en een andere keer juist om een nog tastbaar verleden, zoals fabrieksgebouwen of de stedenbouwkundige opzet van naoorlogse wijken.

Kennis van zaken

Door al meer dan een halve eeuw zelf onderzoek te doen, heeft de gemeente Utrecht een enorme kennis opgebouwd over de geschiedenis en ontwikkeling van de stad, en over

zaken als restauratietechnieken en herbestemming.

Deze kennis is niet alleen nodig om de omgeving begrijpelijk te maken en draagvlak te creëren, maar is ook noodzakelijk bij het uitvoeren van de wettelijke taken die voortkomen uit de Monumentenwet, de Wet archeologische monumentenzorg en de Wet ruimtelijke ordening. Alleen met de juiste kennis van zaken kunnen plannen zorgvuldig worden beoordeeld en kunnen burgers zo goed mogelijk worden geholpen. Die eigen beschikbare kennis maakt ook dat de gemeente snel en flexibel kan reageren op nieuwe vragen vanuit de samenleving. Bij het vergaren van deze kennis wordt ook nauw samengewerkt met (Utrechtse) organisaties die >>

De Utrechtse Erfgoedagenda

zich inzetten voor het Utrechts erfgoed.

Verandering

Tijden veranderen en ook de huidige tijd stelt nieuwe wensen en eisen. Om enkele belangrijke te noemen:

De regelgeving is vanaf 2012 vereenvoudigd. Dat heeft voordelen voor monumenteneigenaren maar legt tegelijkertijd ook meer verantwoordelijkheid bij hen neer. Daarom is het des te belangrijker dat zij kunnen terugvallen op de kennis en adviezen van de gemeentelijke erfgoedadviseurs. Door de implementatie van de Wet archeologische monumentenzorg en de uitwerking daarvan in de

archeologieverordening wordt tegenwoordig een groot deel van het archeologische onderzoek door externe partijen uitgevoerd. Door de nieuwe wetgeving is de hoeveelheid onderzoek bovendien sterk toegenomen en daarmee ook de kennis over de ontwikkeling van de stad. Al die kennis, zowel de al aanwezige als de nieuwe, moet goed worden beheerd en geïnterpreteerd, zodat de gemeente de rol als bevoegd gezag op een verantwoorde wijze kan vervullen.

De nieuwe Wet ruimtelijke ordening verplicht sinds 1 januari 2012 dat cultuurhistorie (erfgoed) een verplicht onderdeel is van bestemmingsplannen. >>

De Utrechtse Erfgoedagenda

De uitwerking van nieuwe maatschappelijke vraagstukken als duurzaamheid en herbestemmen vragen om nog betere samenwerking. In de komende jaren zal er dan ook veelvuldig met gemeentelijke en andere partners, zoals met monument-eigenaren, ontwikkelaars en andere betrokkenen, om de tafel worden gezeten.

Erfgoed is niet statisch. Door bewustwording en het verstrijken van de tijd verandert de waardering van de omgeving. Gebouwen en structuren die ooit niet de moeite van het behouden waard leken, blijken later juist gewaardeerd te worden. Steeds meer wordt ook de waarde onderkend van

historisch groen. En lag bij archeologie vroeger de nadruk op Romeinse en middeleeuwse geschiedenis, tegenwoordig zijn ook latere periodes van belang, zoals de archeologie van de Tweede Wereldoorlog. Daarom blijft een actief beleid belangrijk als het gaat om inventariseren, selecteren, waarderen en beschermen.

Ook de grootte van het werkveld is veranderd. Ging het veertig jaar geleden nog grotendeels om de historische binnenstad, sinds eind jaren tachtig staat al het erfgoed binnen de (later nog uitgebreide) gemeentegrenzen op de agenda. Daarnaast zal de kennis van en >>

De Utrechtse Erfgoedagenda

aandacht voor het erfgoed in de verschillende wijken de komende jaren steeds belangrijker worden. Dat vraagt een verandering van inzet.

Voor een goed beheer en in stand houden van erfgoed is naast draagvlak en kennis ook financiële ondersteuning van eigenaren nodig. De afgelopen decennia heeft de gemeente - maar ook het rijk en de provincie - met subsidieregelingen en het Utrechts Restauratiefonds veel geïnvesteerd in de instandhouding van het erfgoed. Een investering die zich heeft terugbetaald in een (economisch) aantrekkelijke binnenstad, en in het behoud van belangrijke identiteits-

draggers in de verschillende wijken, zoals kerkgebouwen. De financiële steun staat echter onder druk. Het is dan ook van belang op zoek te gaan naar nieuwe financieringsmogelijkheden voor gebouwde monumenten.

Nieuw: de Erfgoedagenda

Ook in deze veranderende tijd wil de gemeente zo goed mogelijk met het Utrechtse erfgoed blijven omgaan. En dat samen met de partners en bewoners van de stad. De Erfgoedagenda geeft een overzicht van de activiteiten en werkzaamheden die de komende jaren op het programma staan. Agendapunten met een doel, doelgroepen én partners. >>

De Utrechtse Erfgoedagenda

Het is een breed en vooral ook inzichtelijk palet, waaruit duidelijk wordt wat er de komende jaren van de gemeente verwacht kan worden. Agendapunten bovendien waar partners een actieve rol in spelen of kunnen gaan spelen. De Erfgoedagenda is, net als het erfgoed zelf, dan ook niet statisch en zal in de komende jaren verder worden in- en aangevuld.

Hoe breed en compleet de agenda ook lijkt te zijn, niet alle werkzaamheden staan erin. Daarbij gaat het vooral om het meer reguliere werk, zoals de wekelijkse beoordelingen van bouwplannen en vergunningsaanvragen, het regelmatig

uitvoeren van bouwhistorisch en archeologisch onderzoek en de veelvuldige inbreng van cultuurhistorische kennis bij planontwikkeling. Werkzaamheden die door hun continue stroom niet zomaar in een agendapunt zijn te vatten, maar wel noodzakelijk zijn. Regulier is ook het contact met de vele erfgoedpartners.

Maar zowel de agendapunten zelf, als de meer reguliere werkzaamheden hebben gezamenlijk een en hetzelfde doel: goed doen en laten doen omgaan met het cultuurhistorisch erfgoed van de stad. Voor nu en straks. >>

De Utrechtse Erfgoedagenda

Afwegingskader Utrechtse Erfgoedagenda

Wat staat en komt er op de Erfgoedagenda?

Op de Erfgoedagenda staan onderwerpen die allemaal voortkomen uit de doelstelling om goed te (doen) zorgen voor het Utrechtse erfgoed. Daarbij gaat het de ene keer om duurzaamheid, of de wettelijke taak tot het voeren van een archeologisch en bouwhistorisch depot en de andere keer om onderwerpen die te maken hebben met publieksbereik, zoals een publieksbrochure over kleurgebruik bij monumentale gebouwen of een publieksboek over 15 jaar archeologisch onderzoek in Leidsche Rijn. Veel van de agendapunten zijn tot stand gekomen na overleg met andere partijen, zoals wijkbewoners en historische verenigingen.

En dat zal in de komende jaren verder worden uitgebreid. Aan de hand van de Erfgoedagenda zal het voor derde partijen namelijk gemakkelijker worden om aansluiting te vinden bij onderwerpen die erop staan of om nieuwe agendapunten aan te dragen.

Bij onderwerpen die op de Erfgoedagenda belanden, moet er altijd sprake zijn van een aantoonbaar publiek belang. Of anders gesteld: het moet bijdragen aan het welzijn van het Utrechtse erfgoed. Naast samenwerking wordt - gelet op de beperkte ruimte die het team Erfgoed jaarlijks kan bieden aan capaciteit en middelen - de voorkeur >>

De Utrechtse Erfgoedagenda

gegeven aan onderwerpen die vernieuwend en activerend zijn voor de (Utrechtse) samenleving, markt of eigen organisatie. Ook zal eerst worden onderzocht in hoeverre markt of samenleving een (zo groot mogelijk) deel hiervan op zich kan nemen. Zo kunnen de gemeentelijke middelen juist daar worden ingezet waar zij het meeste nodig zijn.

Erfgoedagendapunten van externe partijen

In de afgelopen periode zijn er gesprekken gevoerd met verschillende externe partijen als historische verenigingen, organisaties als de 'stadsherstellen' en kerkbesturen, en bedrijven. Maar ook de Utrechtse bewoners hebben hun

inbreng gehad. Een vragenlijst die is voorgelegd aan het Utrechtse bewonerspanel leverde bijna 2000 reacties op. Zo'n 500 respondenten kwamen met eigen ideeën en initiatieven voor het Utrechtse erfgoed. Dat heeft verschillende nieuwe agendapunten en inzichten opgeleverd. Na de inspraak is de inhoud of de planning van diverse agendapunten aangepast.

Erfgoedagenda als koers én als dynamisch instrument

De Erfgoedagenda bepaalt mede de gemeentelijke inzet van capaciteit en middelen op het terrein van het erfgoed in de komende jaren. De agenda is een kader voor >>

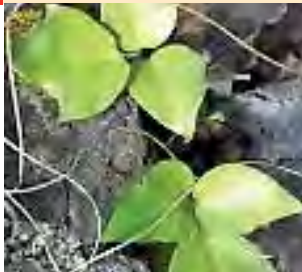

De Utrechtse Erfgoedagenda

de organisatie na bestuurlijke vaststelling.

Maar de agenda is ook flexibel, het laat onderwerpen toe als de actualiteit erom vraagt. Gelet op bovenstaande uitgangspunten en na een bestuurlijke afweging kunnen agenda-punten dus ook later worden toegevoegd, voor de versies van de Erfgoedagenda vanaf 2013. <<

De Utrechtse Erfgoedagenda

Inhoudsopgave agendapunten

Erfgoedverordening	44	Wijkcanon	63
Castellum Hoge Woerd	45	Archeologisch en bouwhistorisch depot	64
De Romeinse Limes zichtbaar	46	Digitaal ontsluiten cultuurhistorische informatie	65
Archeologen aan het werk in Centraal Museum	47	Modernisering Monumentenzorg	66
Basisrapportages archeologie	48	Bescherminingsagenda	67
Duurzame grens	49	De Utrechtse onderzoeksagenda	68
Europese samenwerking: PORTICO	50	Onderwijscontacten WO en HBO	69
Archeologisch informatiesysteem	51	Economie en erfgoed	70
Utrechtse stadsgeschiedenissen	52	Groen erfgoed	71
Archeologische Monumentenzorg	53	Inventarisatie naoorlogs erfgoed	72
Publieksboek over Jongerius villa	54	Beleid roerend erfgoed	73
Groot publieksboek over de Domtoren	55	Werelderfgoed: Limes en Waterlinie	74
Bouwdomtoren.nl	56	Bescherming schoolgebouwen	75
3D-modellen stadhuis	57	Bescherming winkelpuien	76
Historic streetview: Utrecht in 3D	58	Bescherming industrieel erfgoed	77
Boek archeologisch onderzoek Leidsche Rijn	59	Beschermdde stads- en dorpsgezichten	78
Publieksbrochures Erfgoed	60	Cluster Veeartsenijschool	79
Publieksbrochure informatie Utrechts erfgoed	61	Gemeentelijk beschermd gezicht	80
Brochure historisch kleurgebruik	62	Beheerplannen monumentale structuren	81

De Utrechtse Erfgoedagenda

Inhoudsopgave agendapunten

Erfgoed en nieuwe infrastructuur	82	Beoordelingscriteria voor verbouwingsplannen	96
Openbare ruimte in historische buurten	83	Gemeentelijk monumentaal vastgoed	97
Duurzame historische binnenstad	84	Erfgoedbudget	98
Wonen boven winkels	85	Renovatieprogramma naoorlogse wijken	99
Utrechts Restauratiefonds	86	Gebiedsontwikkeling Rotsoord	100
Open Monumentendag en Kerken Kijken	87	Utrechts erfgoed Gerrit Rietveld	101
Goedkoop lenen voor energie besparen	88		
Inzicht bouwkundige staat	89		
Toolkit duurzame monumentenzorg	90		
Utrecht als kerkenstad	91		
Subsidieregeling kerkgebouwen	92		
Willibrordkerk	93		
Leegstand en herbestemming van kerken	94		
Herbestemming monumentale gebouwen	95		

De Utrechtse Erfgoedagenda

De Utrechtse Erfgoedagenda

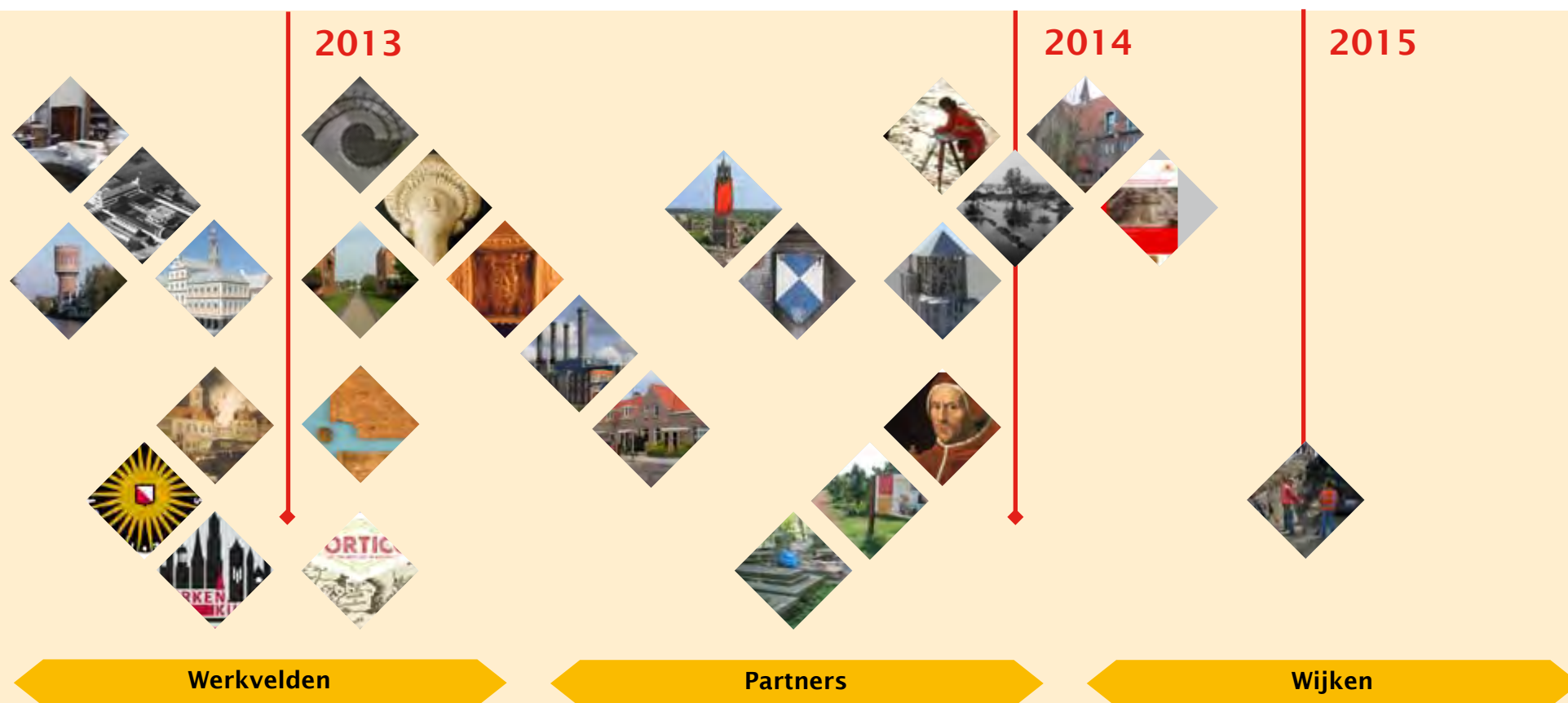
De Utrechtse Erfgoedagenda

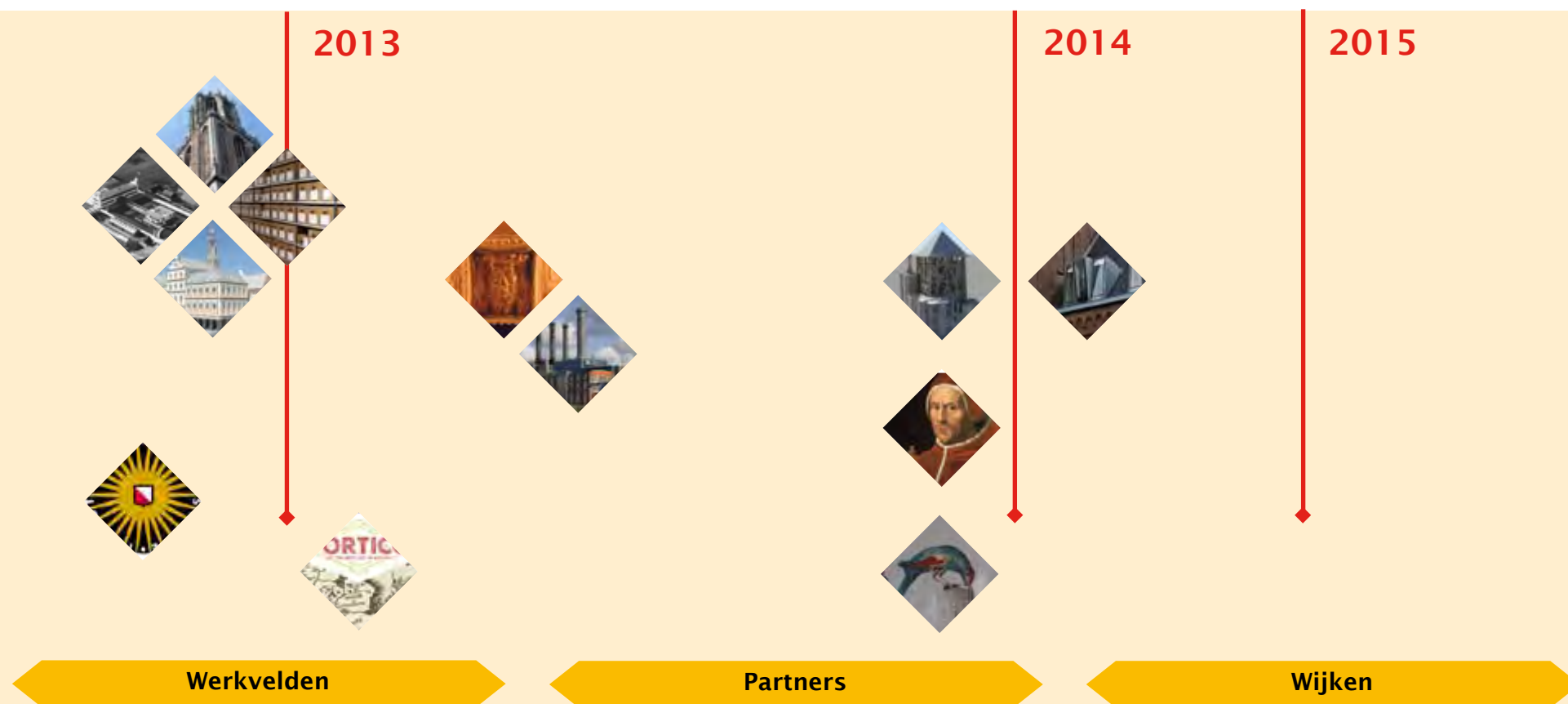
De Utrechtse Erfgoedagenda

Archeologie

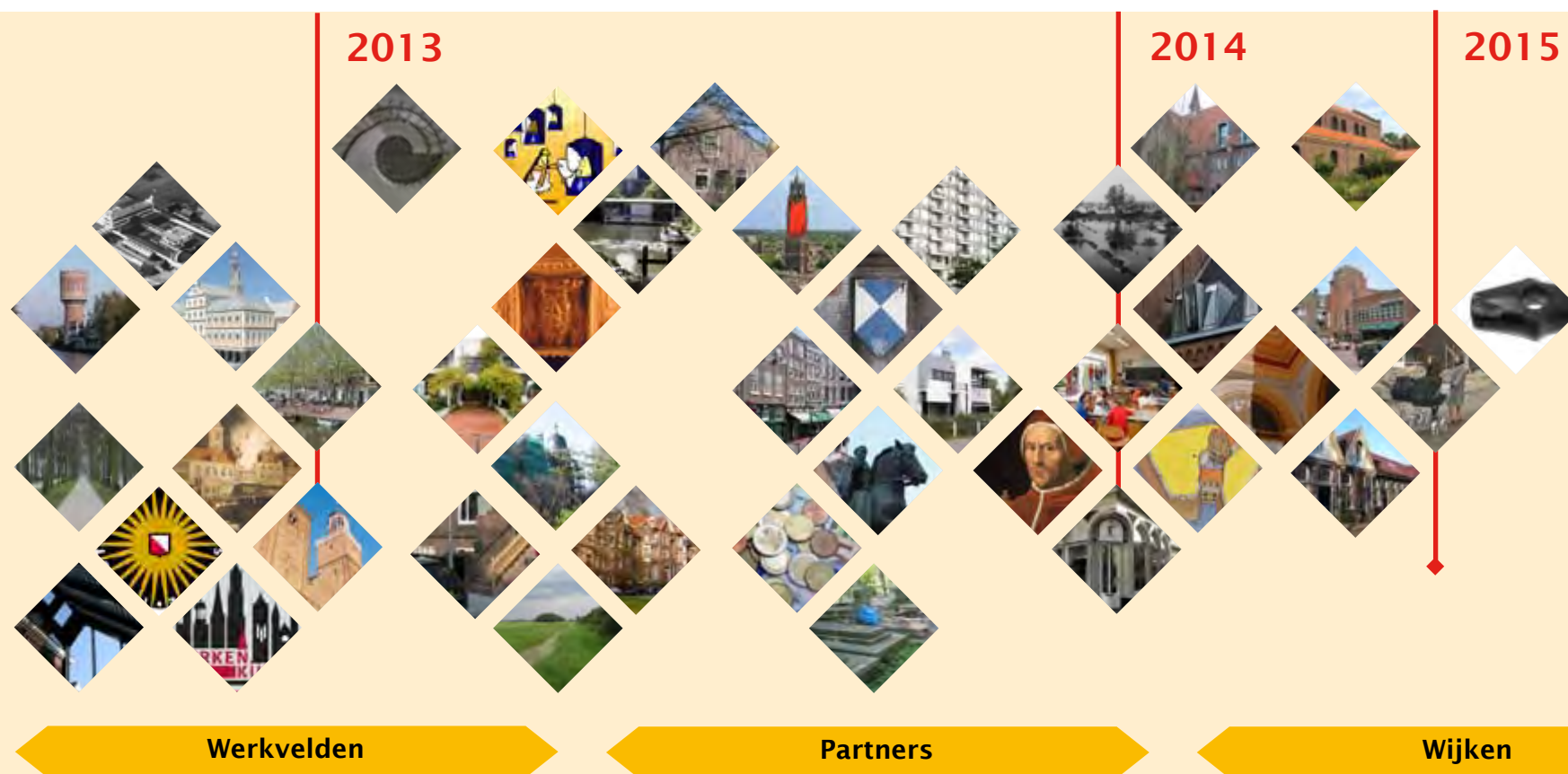
Bouwhistorie

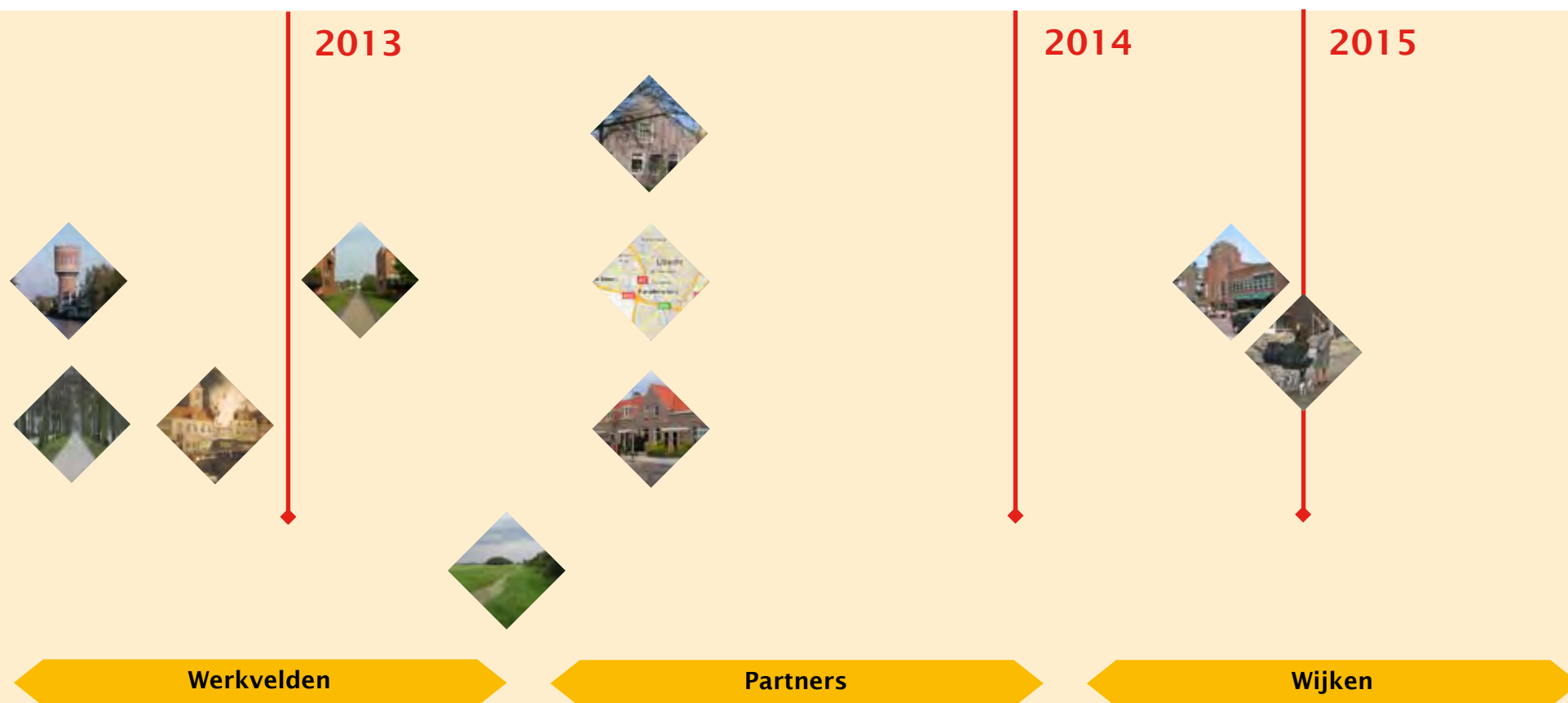
Architectuurhistorie

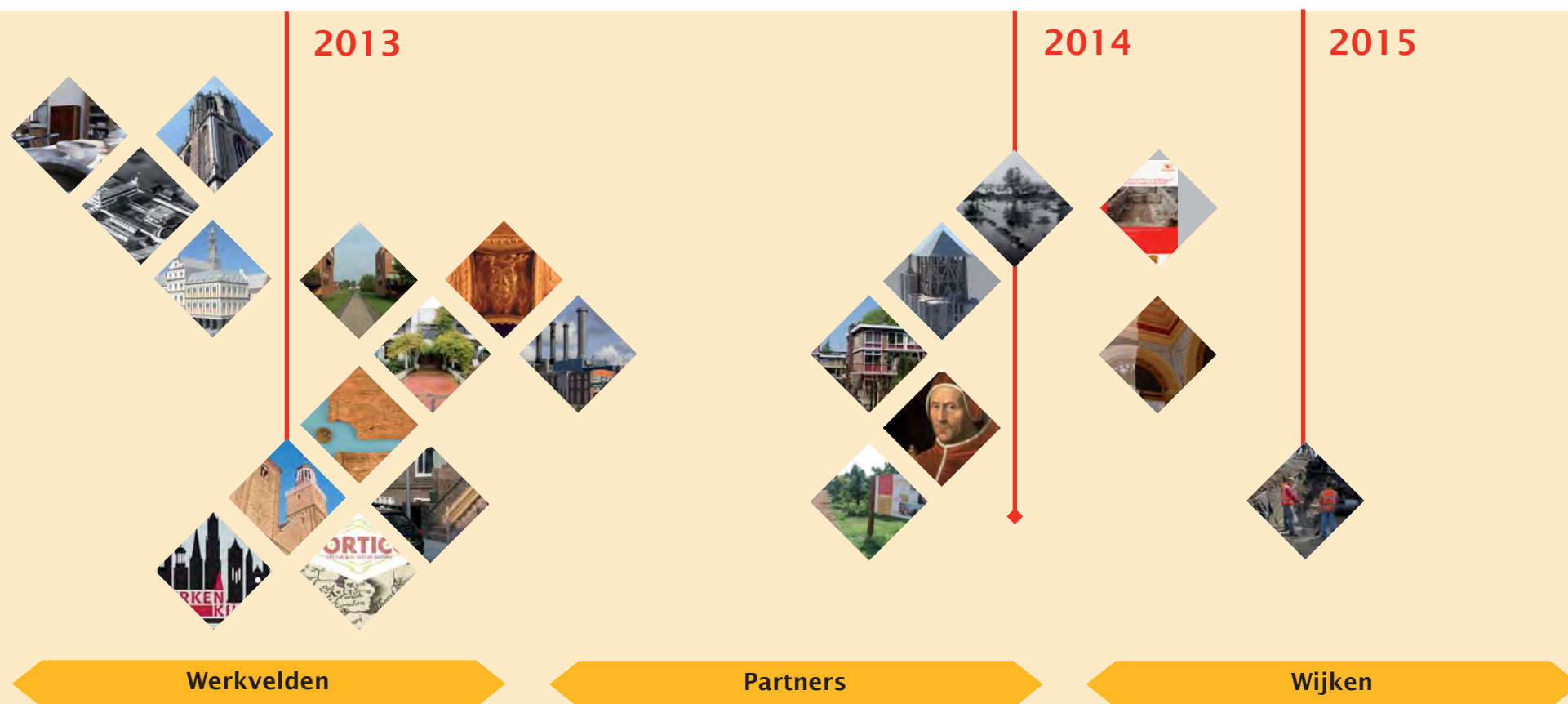
Monumenten

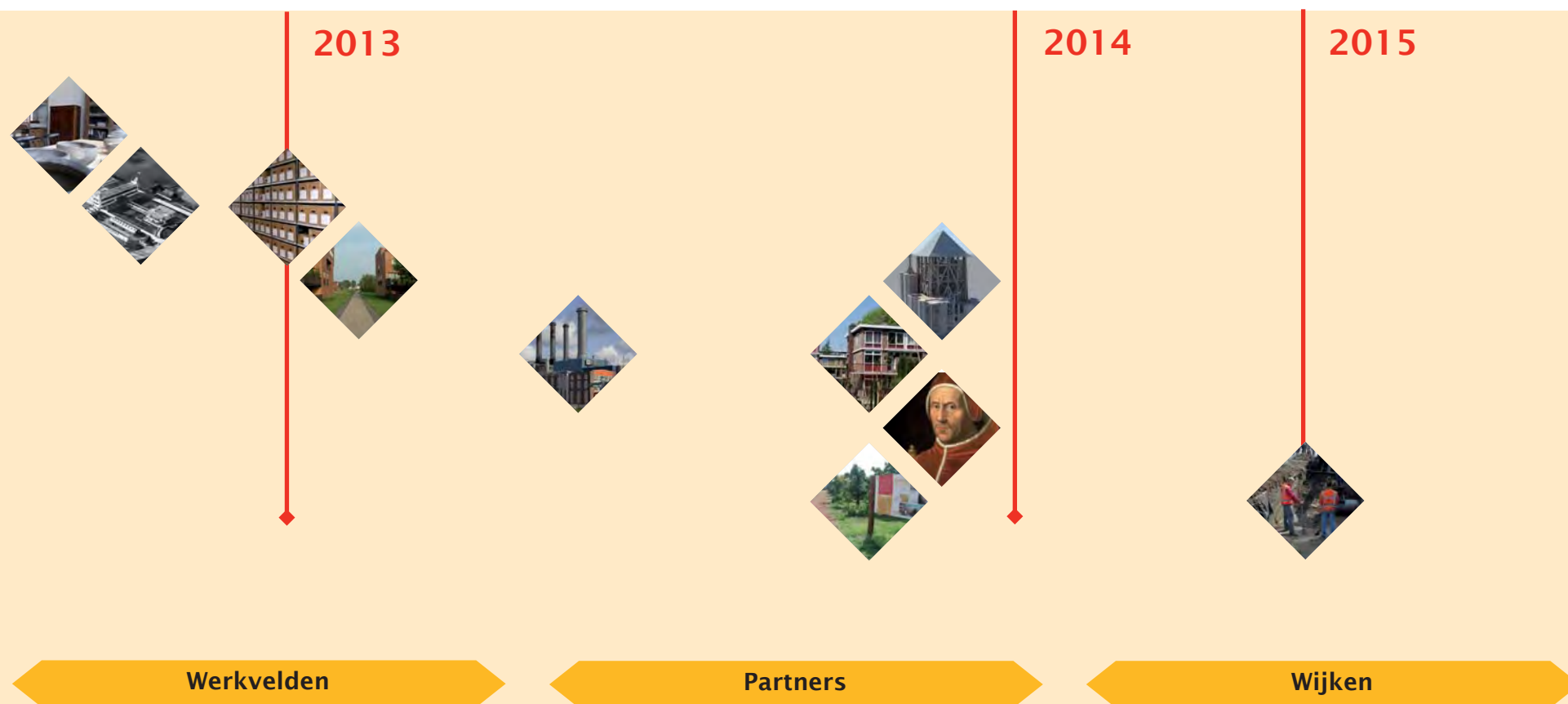
Erfgoed en Ruimtelijke Ordening

Publieksbereik

Cultuur

Woningcorporaties

2013

2014

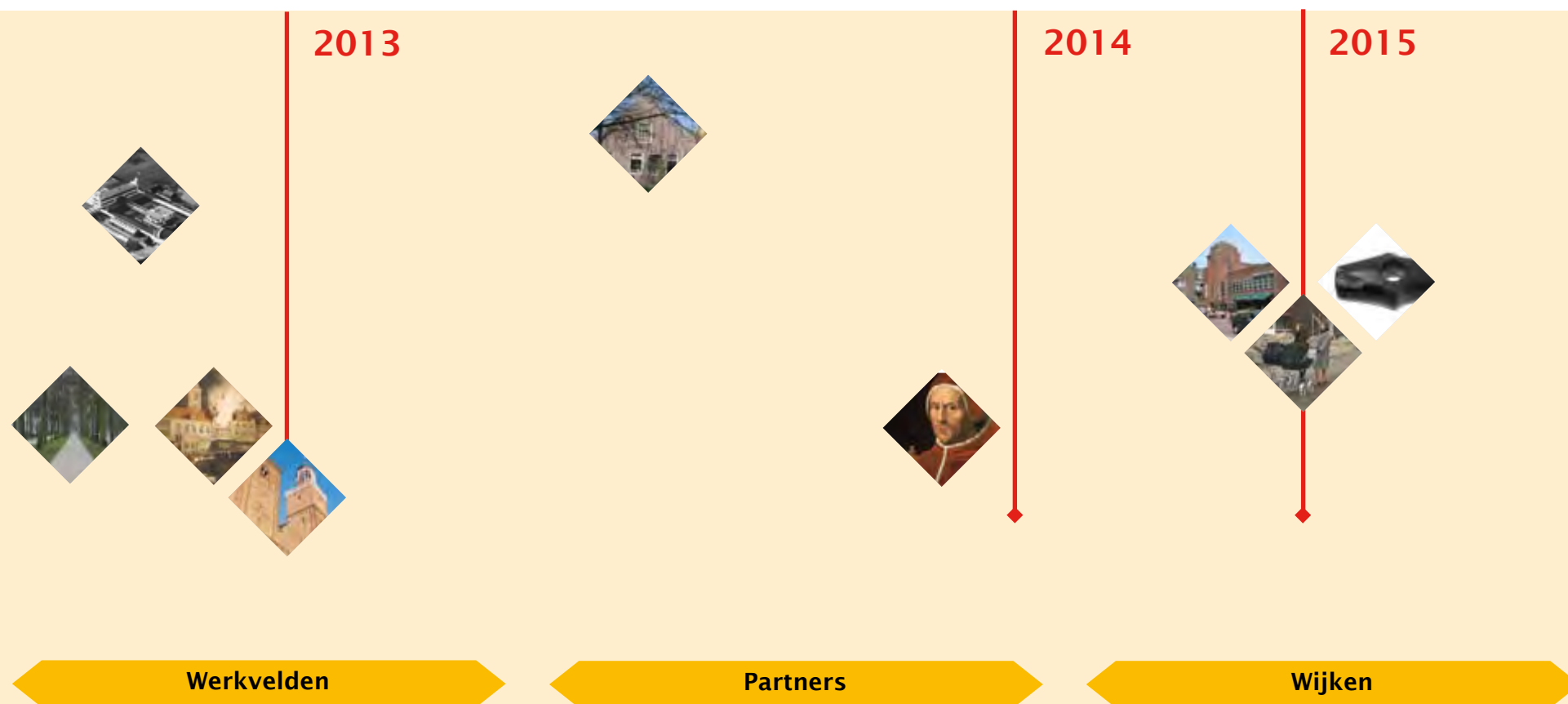
2015

Werkvelden

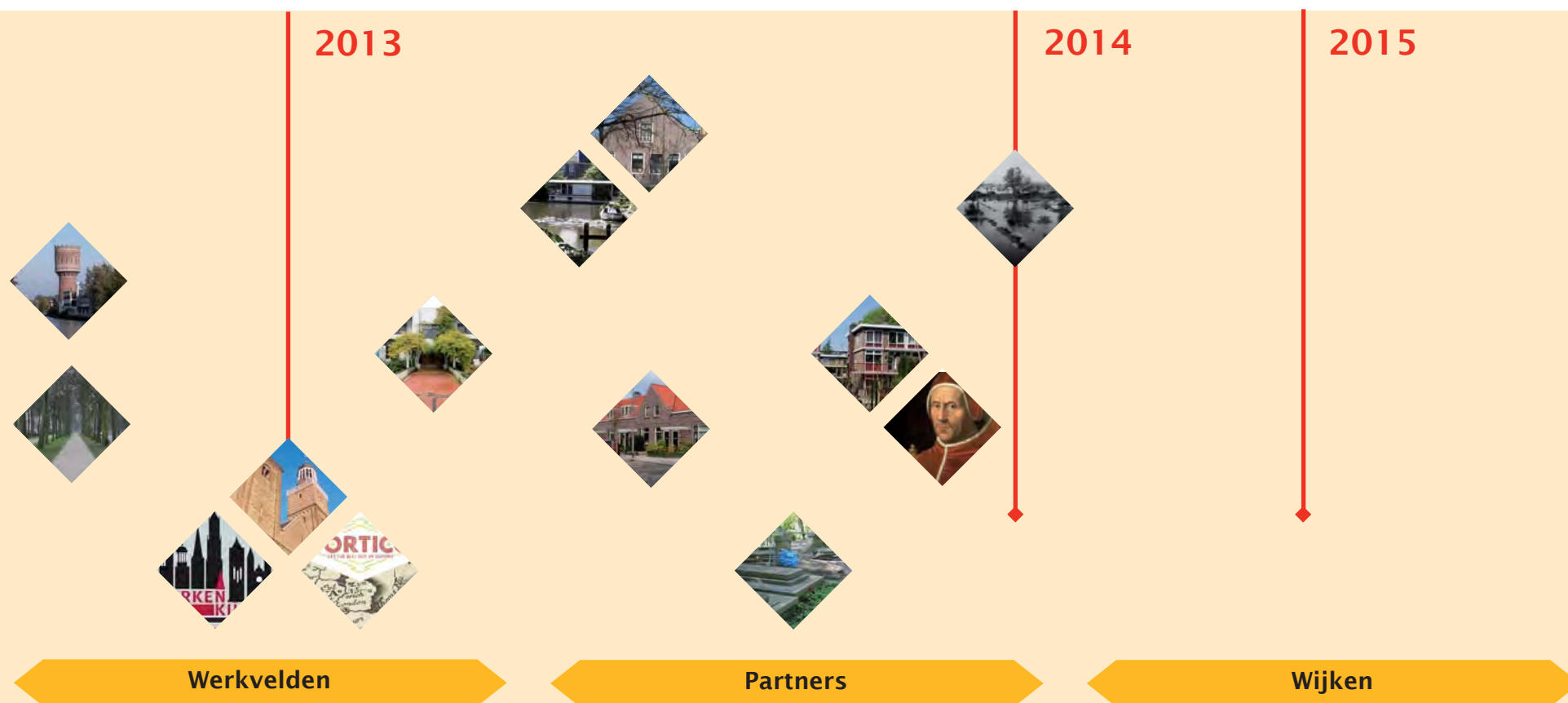
Partners

Wijken

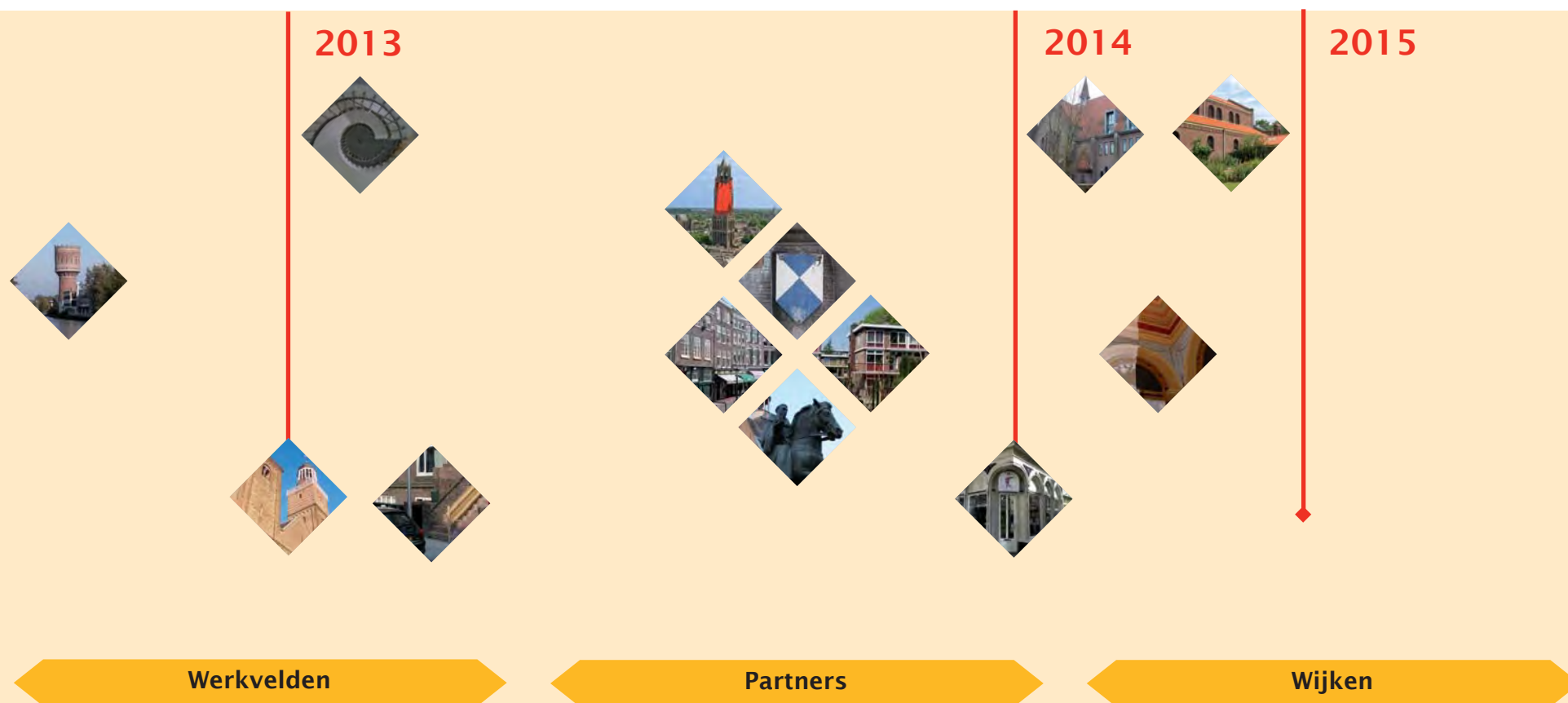
Historische verenigingen

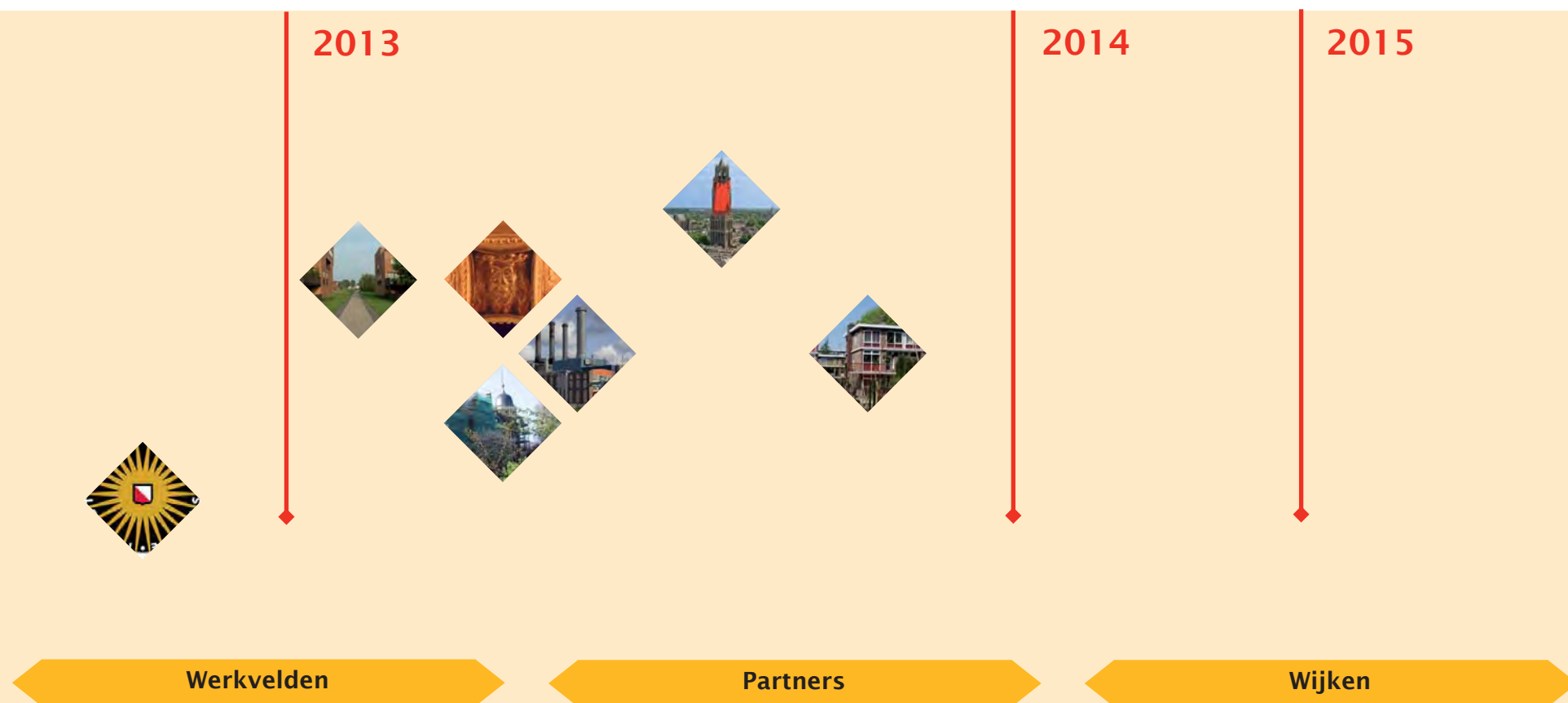
Particuliere initiatieven

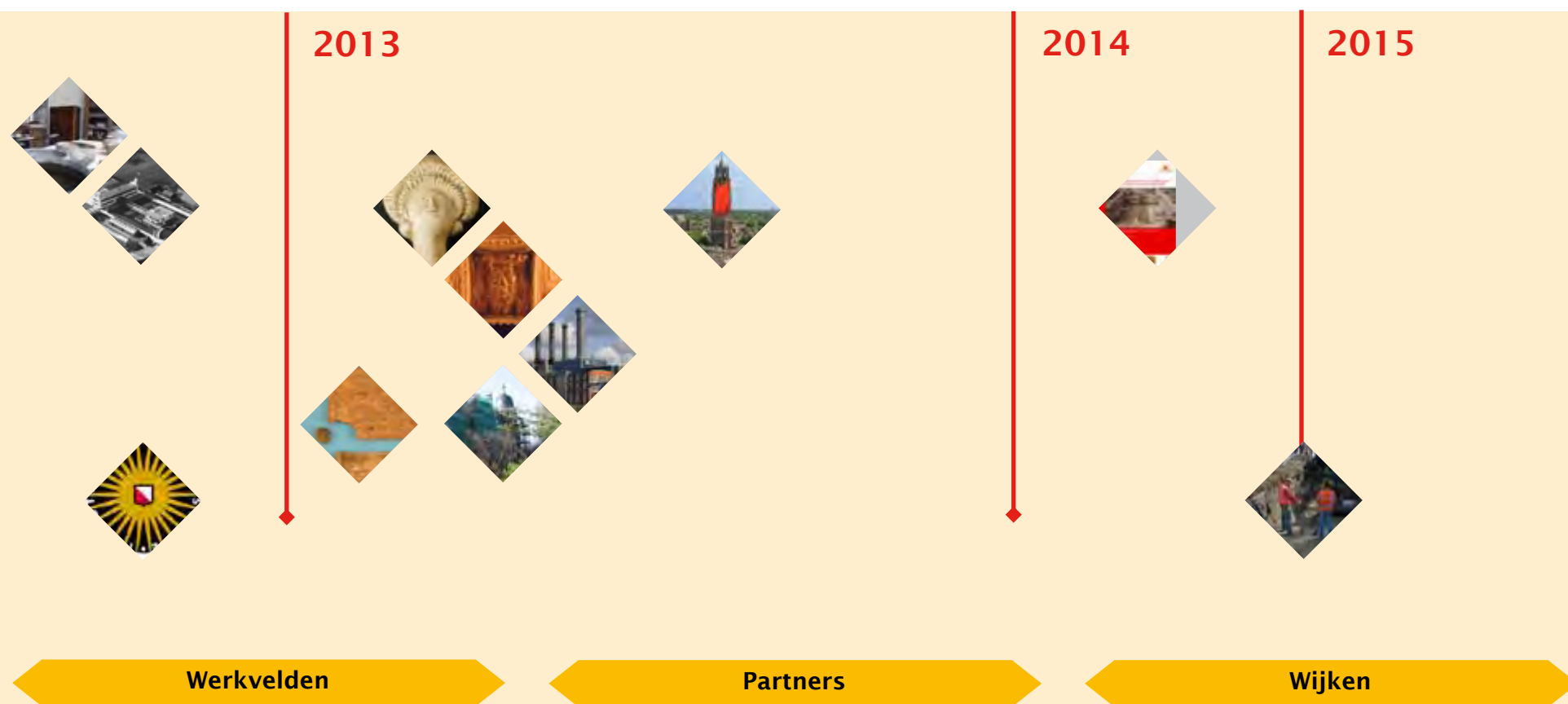
Monumenteneigenaren

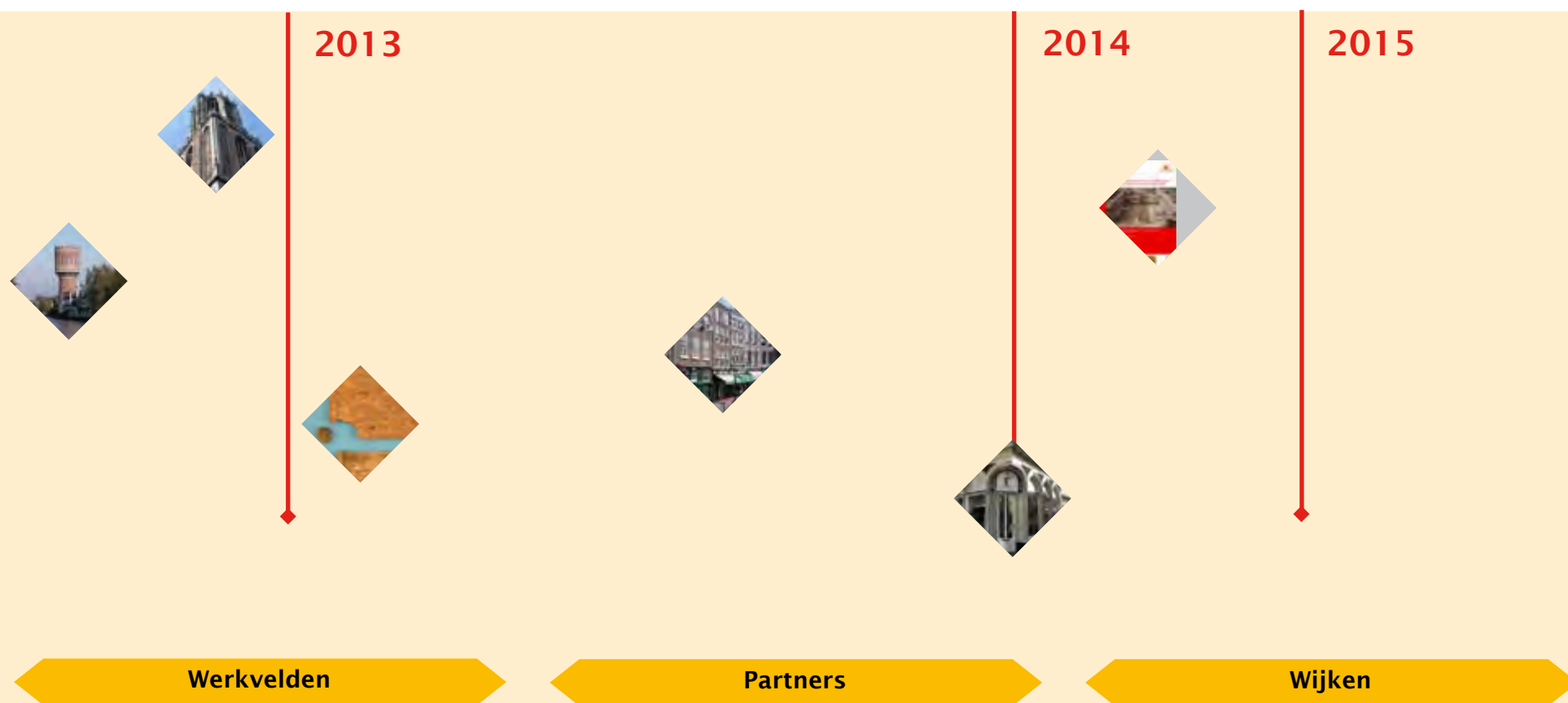
Onderwijs

Wetenschap

Bedrijven

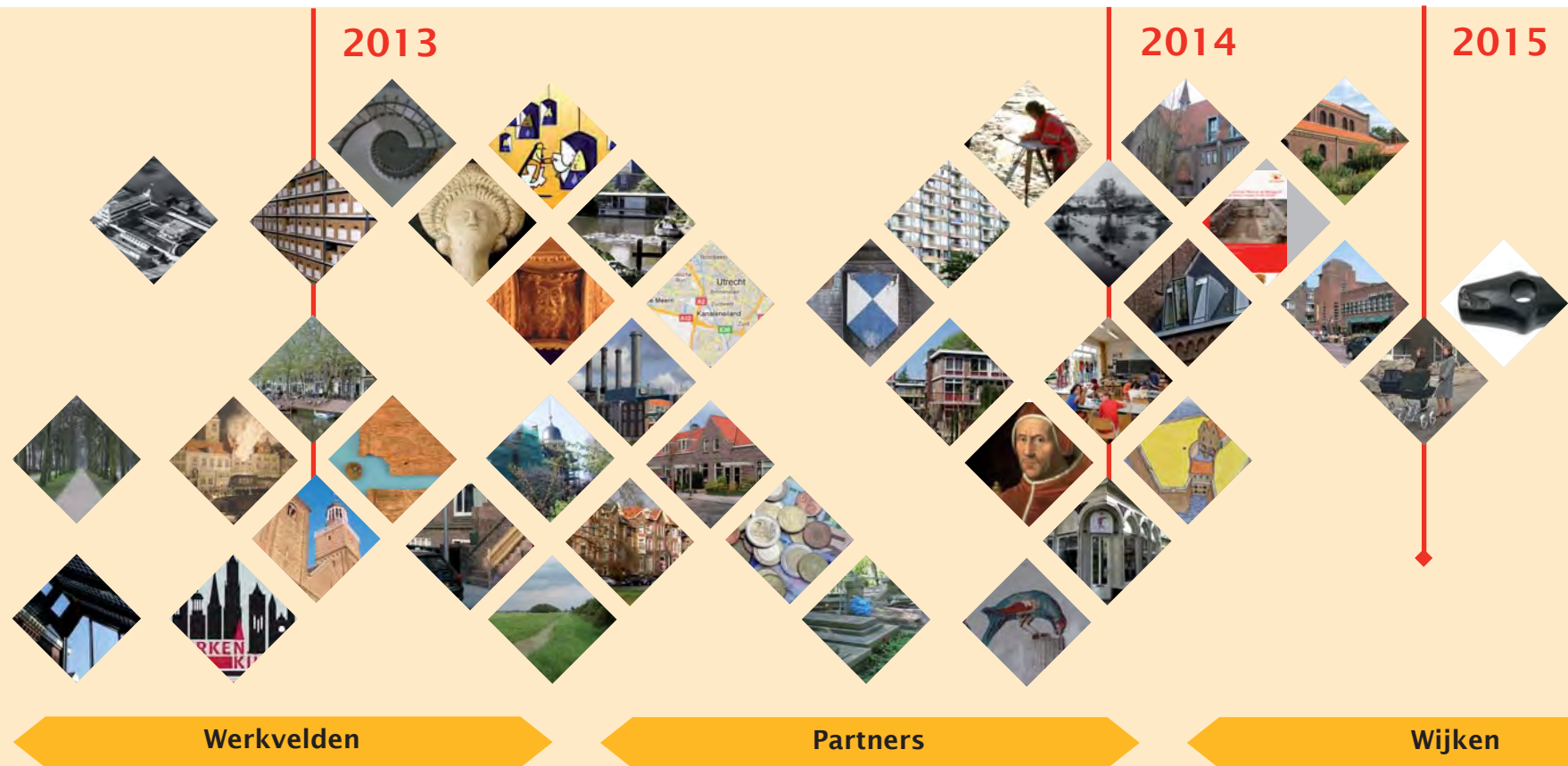
Andere overheden

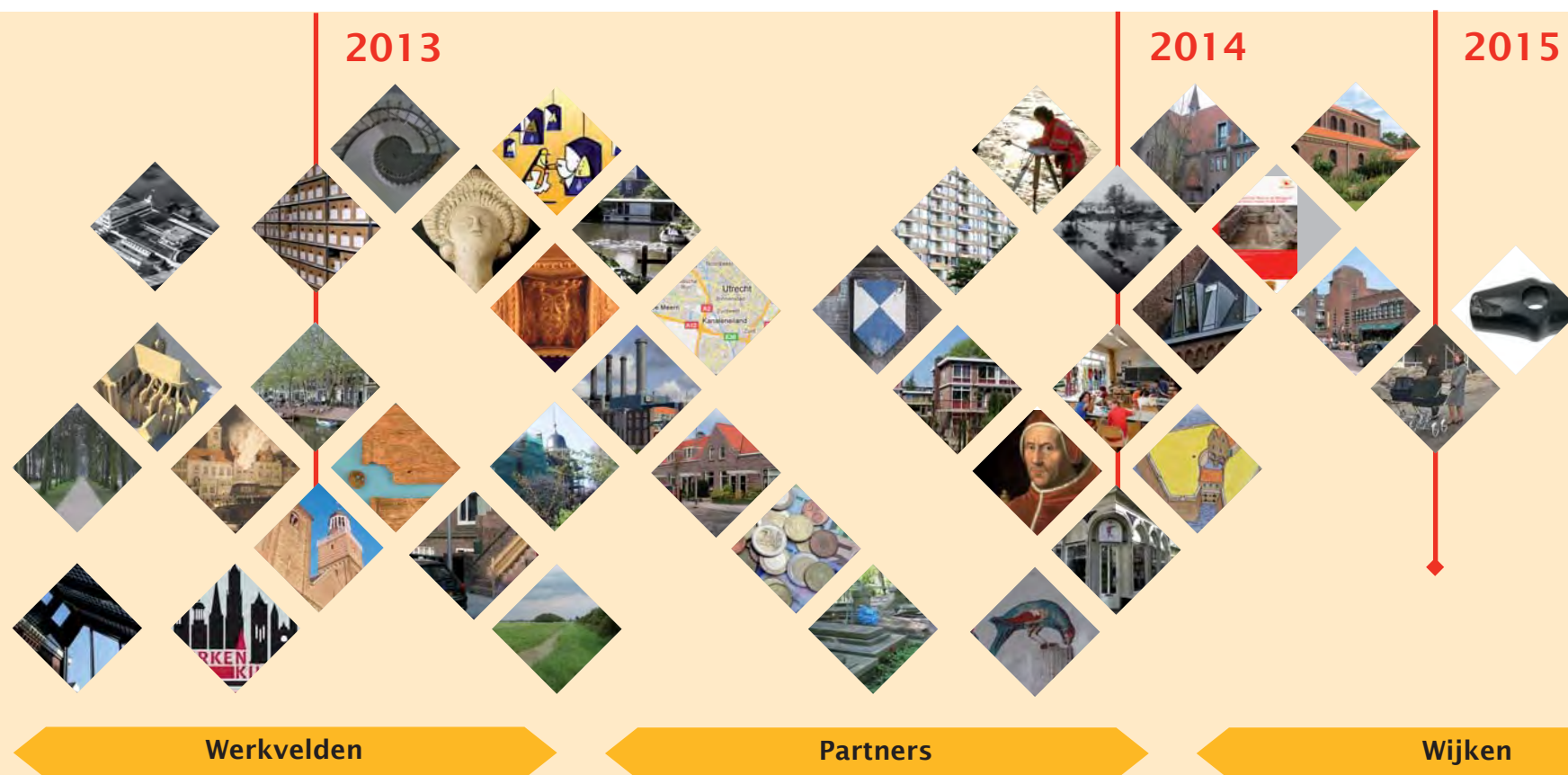
Gemeente Utrecht

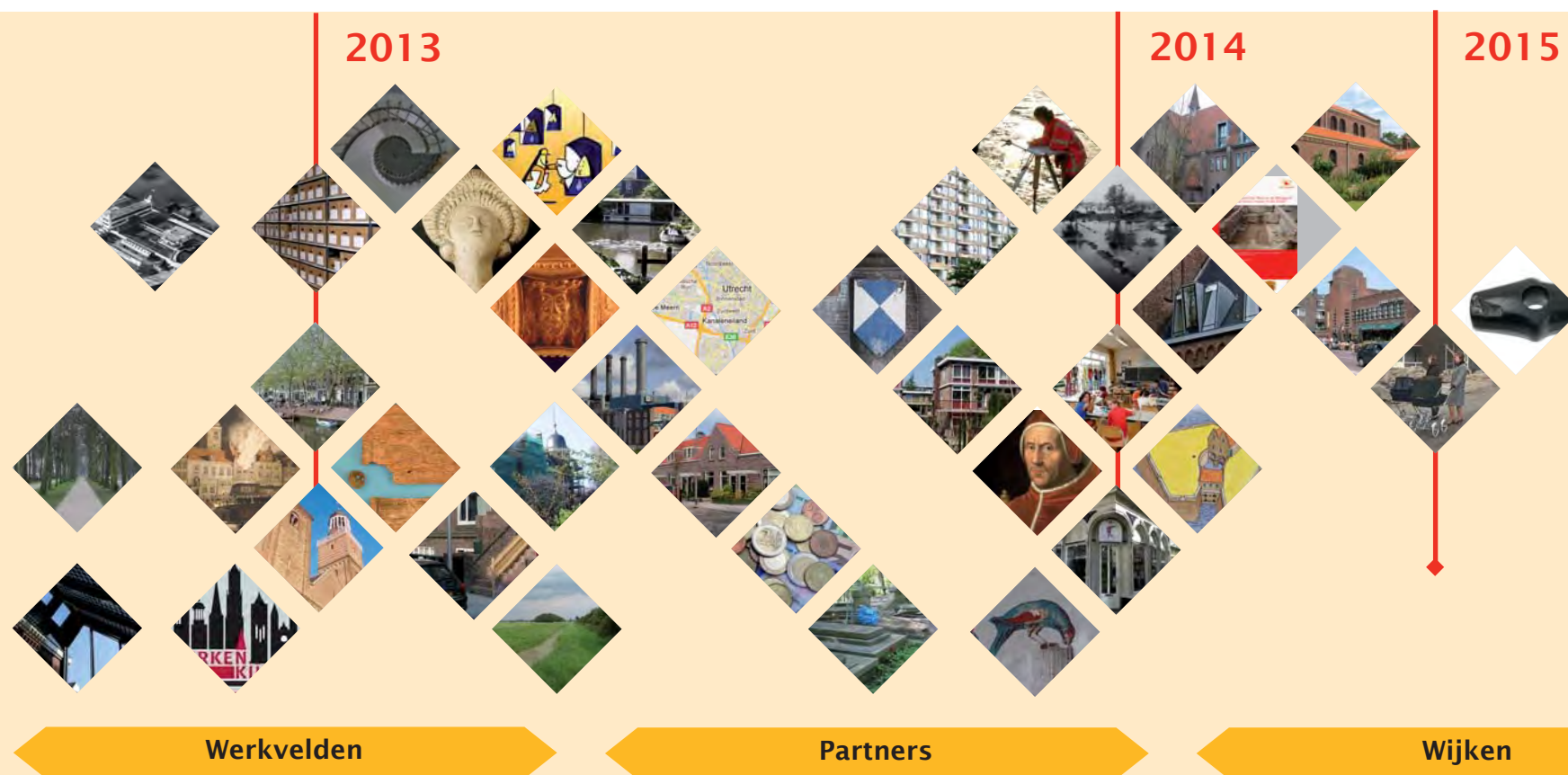
Noordwest

Overvecht

Noordoost

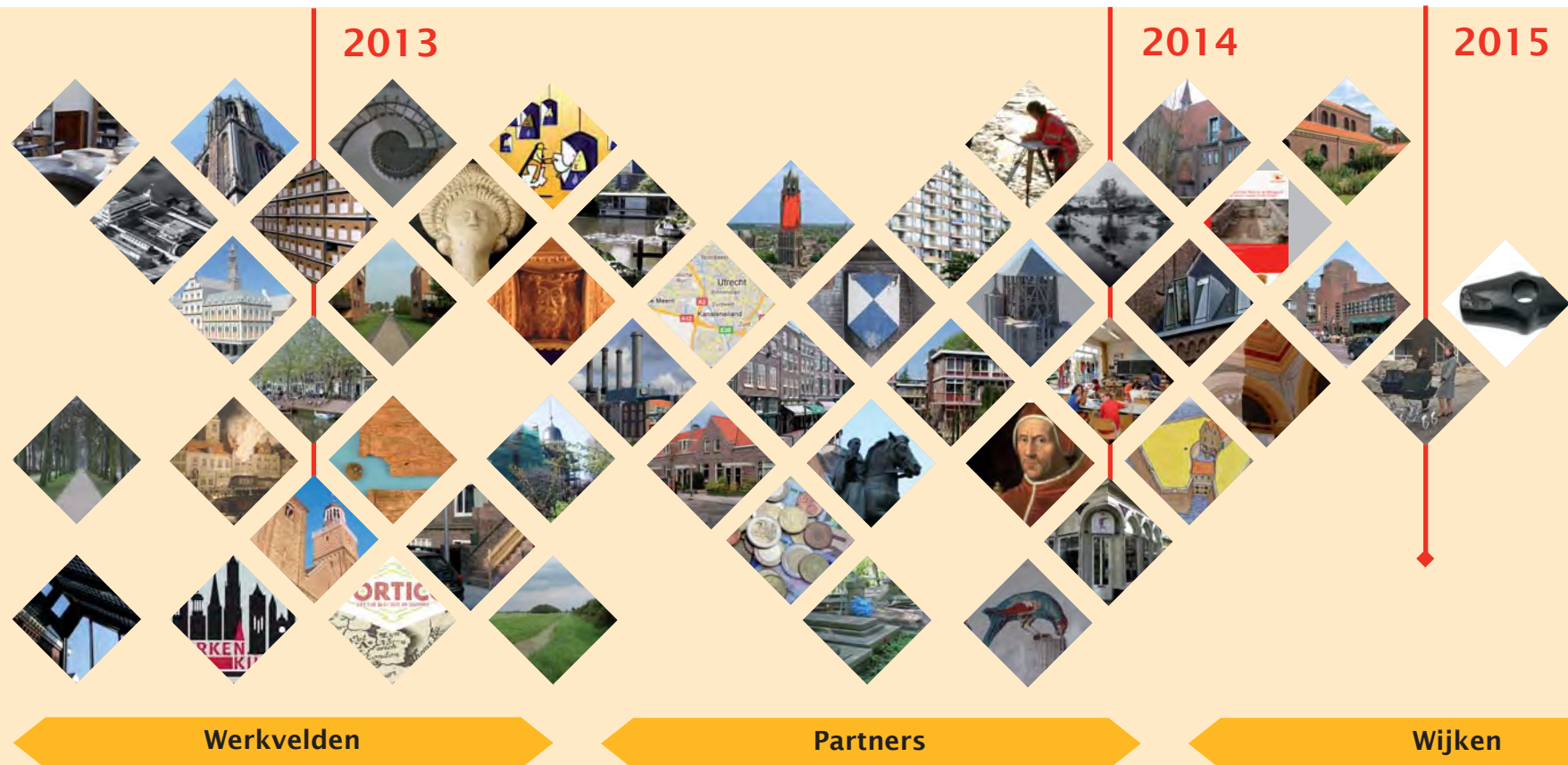

Oost

Binnenstad

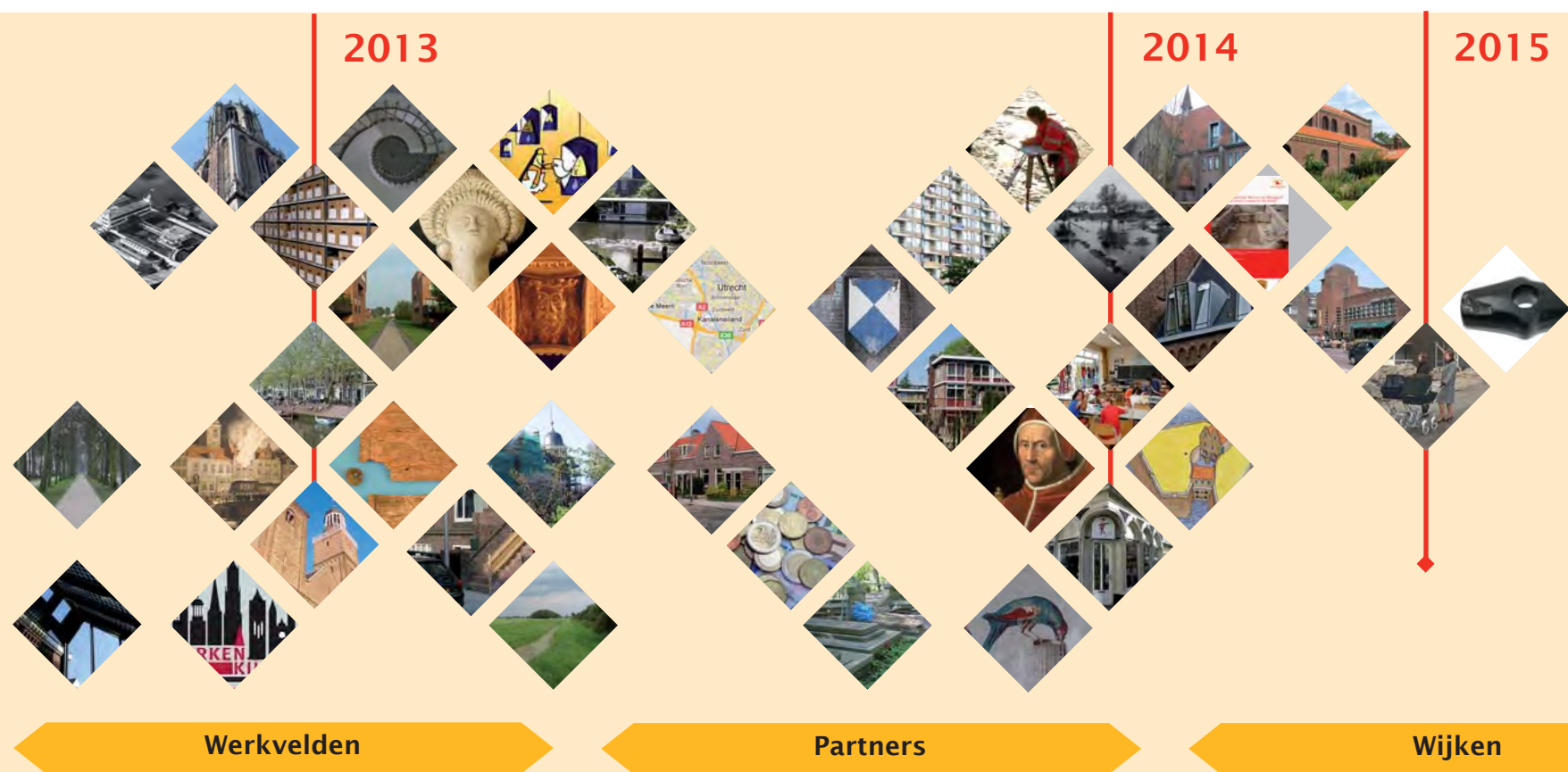

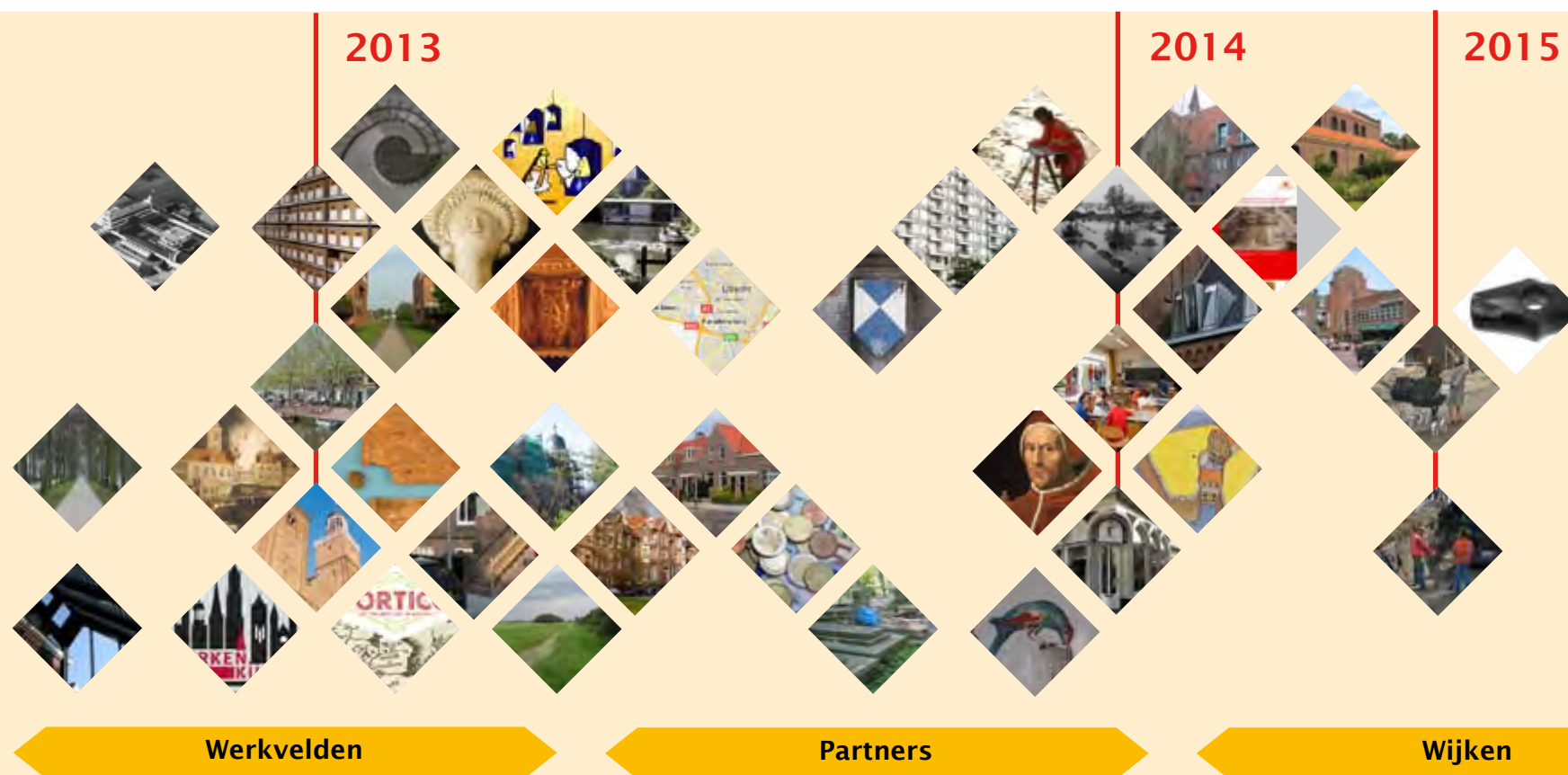
Zuid

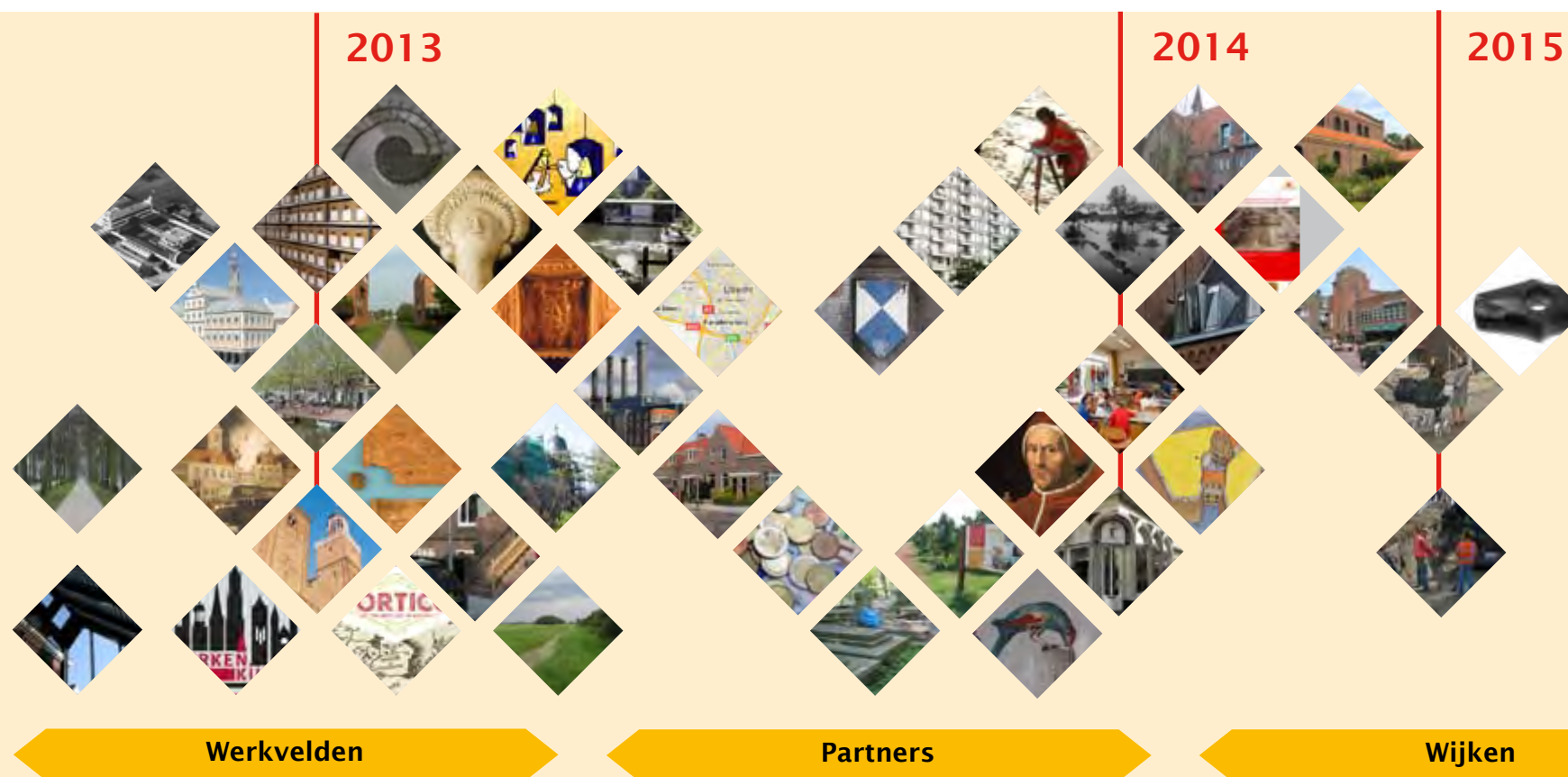
Zuidwest

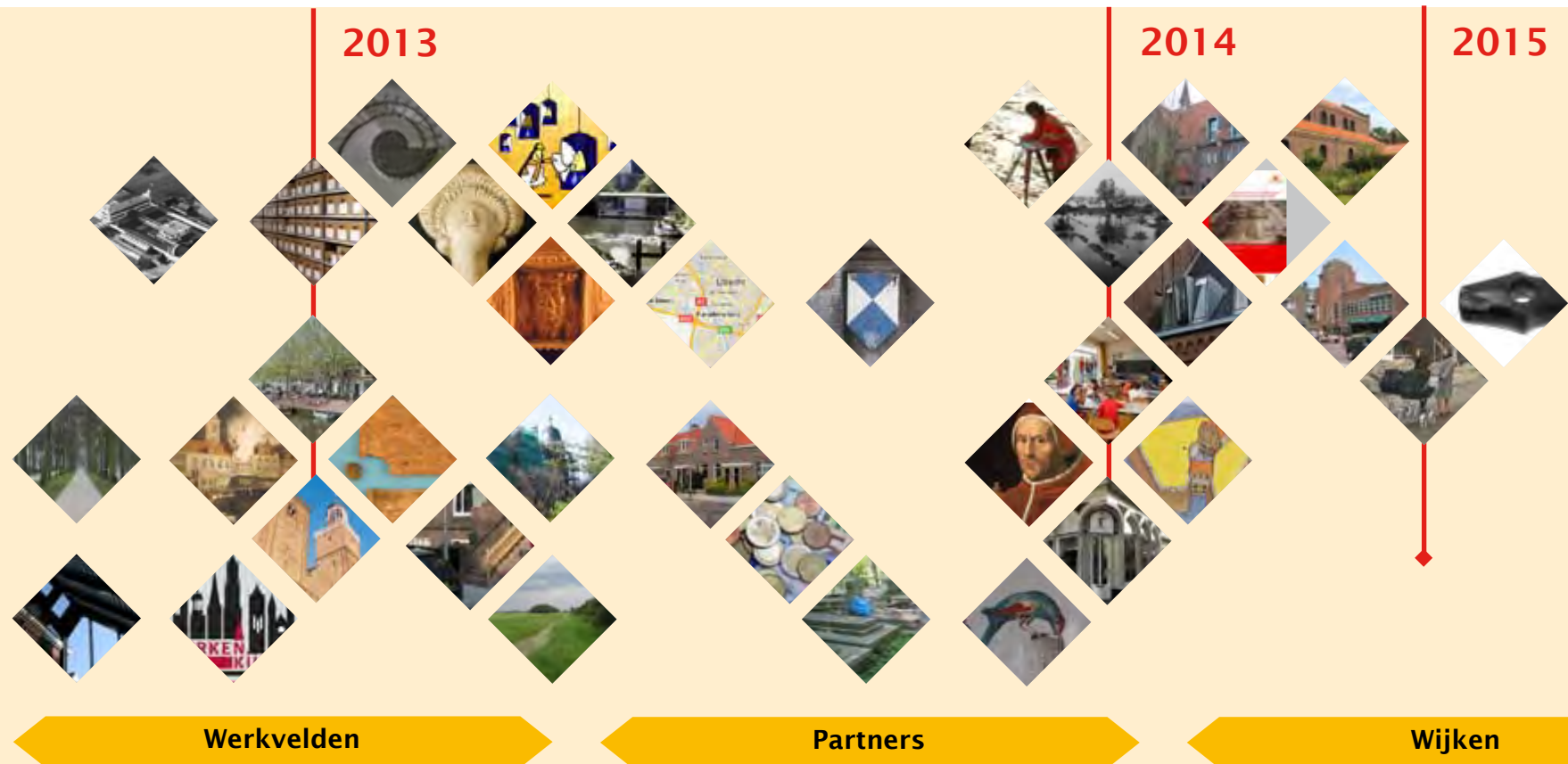
Vleuten - De Meern

Leidsche Rijn

Rijnenburg

De Utrechtse Erfgoedagenda

Erfgoedverordening

Monumentenzorg maakt al een aantal jaren een omslag door naar erfgoedbeheer in een integrale benadering van boven- en ondergronds erfgoed. Daarnaast is er sprake van fundamentele wijzigingen in wetgeving met de invoering van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en de Wet op de archeologische monumentenzorg. Daarnaast is in 2012 het vergunningenregiem gewijzigd als onderdeel van de algemene doelstelling van de overheid voor lastenverlichting. Al deze ontwikkelingen maken een nieuwe erfgoedverordening nodig. Daarin wordt de gemeentelijke regelgeving voor activiteiten die te maken hebben met erfgoed integraal opgenomen. Vanuit het oogpunt van

een landelijk bredere eenduidigheid voor belanghebbenden zal daarbij zoveel als mogelijk worden aangesloten op de modelverordening van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG).

Planning: 2013

Doelgroep: monumenteneigenaren, burgers, algemeen

Partners: VNG

- ◆ [Zie ook archeologische monumentenzorg](#)
- ◆ [Weblink naar bestaande monumentenverordening](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Castellum Hoge Woerd

Utrecht laat in het zuiden van het Máximapark het 2000 jaar oude Romeinse castellum herleven. Het is een plek waar archeologie, kunst en natuur en milieu-educatie samen zullen vallen. Een hedendaagse plek die verwijst naar het bijzondere verleden van Leidsche Rijn. De archeologische presentaties zullen in het teken staan van het Romeinse fort met zijn kampdorp, het schip 'De Meern 1' met zijn unieke scheepsinventaris en het verhaal van 3000 jaar mens en omgeving in Leidsche Rijn.

Planning: 2013 - 2014

Doelgroep: breed geïnteresseerd publiek, bewoners Leidsche Rijn, scholen regio Midden-Nederland

Partners: Cultuur en NMC

Financiering: Programmapartners, PORTICO, Projectbureau Leidsche Rijn

◆ [Weblink naar Castellum Hoge Woerd](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

De Romeinse Limes zichtbaar

In de afgelopen jaren is er veel nieuwe informatie over de Limes (de noordgrens van het Romeinse Rijk) in Utrecht beschikbaar gekomen. Zo zijn er enkele Romeinse schepen gevonden en kwamen er sporen van wachttorens aan het licht. Dankzij verschillende opgravingen en tientallen grondaarboringen is ook de loop van de Romeinse weg vastgesteld. En wat bleek: heel wat Utrechtse wijken hebben een Romeinse geschiedenis! Dat verleden zal de komende jaren op verschillende manieren zichtbaar worden gemaakt. Zo zullen er informatieborden worden neergezet. De eerste is reeds in november 2011 geplaatst. Ook zal bij nieuwe bouwplannen boven de Romeinse weg en andere

Romeinse relikten gezocht worden naar een mogelijkheid de aanwezigheid daarvan zichtbaar te maken.

Planning: 2011-2014

Doelgroep: breed publiek

Partners: Projectbureau Leidsche Rijn, Wijkbureaus, Stadswerken, Domplein2013

◆ [Weblink naar informatie over de Limes](#)

Archeologen aan het werk in Centraal Museum

Publiekstentoonstelling waarbij de inventarisatie van de PUG-collectie voor het publiek te volgen is in het Centraal Museum. De oudheidkundige collectie is in 1995 overgedragen aan de gemeente Utrecht. Om de belangrijke verzameling in de toekomst toegankelijk te houden voor publiek en wetenschap worden de objecten beschreven, gefotografeerd en opgenomen in een database. In het museum is dat werkproces te volgen en zijn de topstukken te bekijken. Ook worden de vele bijzondere verhalen die bij de verzameling horen aan de bezoekers verteld.

Planning: 2011 tot eind 2013

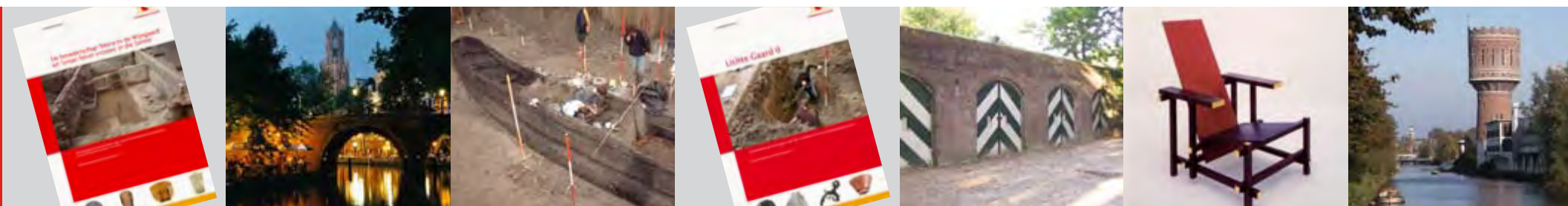
Doelgroep: breed (museum)publiek

Partners: Centraal Museum Utrecht

Financiering: fondsenwerving

◆ [Weblink naar Centraal Museum](#)

Basisrapportages archeologie

De afgelopen veertig jaar heeft er op verschillende locaties archeologisch onderzoek plaatsgevonden in de stad, aanvankelijk vooral door de gemeentelijke archeologen. Dit heeft een schat aan informatie opgeleverd, maar nog niet al het onderzoek van de afgelopen tien jaar is op de wettelijk verplichte wijze uitgewerkt en gepubliceerd in een basisrapportage. Met de RCE zijn afspraken gemaakt over de achterstallige projecten. Het grootste deel kunnen we realiseren. Voor enkele uitwerkingen is echter nog onvoldoende financiële dekking.

Planning: afronding 2014

Doelgroep: wetenschappelijke collega's en geïnteresseerd publiek

◆ [Weblink naar Erfgoedpublicaties](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Duurzame grens

Het archeologische onderzoek in Leidsche Rijn heeft talrijke nieuwe gegevens en inzichten opgeleverd over de Romeinse Limes in Nederland. Zij vormen een belangrijke basis voor het NWO-gefinancierde project 'Een Duurzame grens?' dat zich richt op het ontstaan van de Romeinse grens in de Nederlandse rivierdelta en de bijzondere wisselwerking met dit bedreigende, maar ook kwetsbare landschap. Het onderzoek wordt gecoördineerd door de Radboud Universiteit in Nijmegen en vormt voor de gemeente Utrecht een kans om 15 jaar onderzoek in Leidsche Rijn in een breder kader uit te werken en te presenteren.

Planning: afronding 2013

Doelgroep: wetenschappelijk geïnteresseerd publiek

Partners: Radboud Universiteit Nijmegen,
diverse archeologische bedrijven

Financiering: NWO

De Utrechtse Erfgoedagenda

Europese samenwerking: PORTICO

In 2009 is gestart met een Europees samenwerkingsproject om investeringen in cultureel erfgoed mogelijk te maken. In Utrecht betreft dit de herbouw van het Castellum Hoge Woerd en het bezoekerscentrum Domplein. Belangrijk onderdeel van 'PORTICO, getting the best out of history' is de transnationale samenwerking. Samen met de partners Gent, Chester, Keulen en Domplein 2013 worden studies verricht en opgedane kennis uitgewisseld. In 2013 wordt het project afgerond met een Youth Event en een Final Conference, beide in Utrecht.

Planning: zomer 2013

Doelgroep: breed publiek en vakgenoten

Partners: City of Chester, Stad Gent, Stadt Köln, Domplein2013, Projectbureau Leidsche Rijn

Financiering: European Regional Development Fund, Interreg IVB Northwest Europe

- ◆ [Zie ook Castellum Hoge Woerd](#)
- ◆ [Weblink naar Domplein2013](#)
- ◆ [Weblink naar Portico](#)

Archeologisch informatiesysteem

Het team Erfgoed beheert de resultaten van 40 jaar archeologisch onderzoek in de stad Utrecht. Het gaat om vele honderden opgravingen en waarnemingen, waarvan de documentatie niet goed toegankelijk is. De laatste jaren komt daar een stroom van extern gefinancierd onderzoek bij, waaronder jaarlijks tientallen boor- en proefonderzoeken in opdracht van derden. Om haar rol als bevoegd gezag betrouwbaar en efficiënt te kunnen vervullen heeft de gemeente dringend behoefte aan een digitale ontsluiting van al dit materiaal. Ook moeten de publiekrechtelijke beperkingen die daaruit voortvloeien kenbaar zijn voor

eigenaren, ontwikkelaars en medewerkers bij andere gemeentelijke diensten.

Planning: 2013 - 2014

Doelgroep: eigenaren, ontwikkelaars en andere gemeentelijk afdelingen.

Partners: Projectorganisatie Stationgebied (POS)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Utrechtse stadsgeschiedenissen

Sinds 2003 heeft de gemeente Utrecht een eigen boekenreeks: De Utrechtse stadsgeschiedenissen. Boeken waarin de vele verschillende kanten van de Utrechtse geschiedenis aan bod komen. Van Romeinen en middeleeuwen tot industrieel erfgoed en naoorlogse schoolgebouwen. Inmiddels zijn er zeven delen verschenen en de volgende delen zijn alweer in de maak. De boeken zijn bedoeld voor een breed publiek en worden uitgegeven in samenwerking met uitgeverij Matrijs.

Planning: 2013 en verder

Doelgroep: breed publiek

Partners: uitgeverij Matrijs

Financiering: fondsenwerving

◆ [Weblink naar Utrechtse stadsgeschiedenissen](#)

◆ [Weblink naar Erfgoedpublicaties](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Archeologische Monumentenzorg

Sinds 2007 is de bescherming van het archeologisch erfgoed verankerd in de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (WaMZ) door een uitbreiding en herziening van de Monumentenwet 1988. In deze nieuwe Monumentenwet zijn gemeenten aangewezen als bevoegd gezag betreffende de zorg voor archeologische waarden. Als uitvloeisel hiervan is in december 2009 de Verordening op de Archeologische Monumentenzorg Utrecht vastgesteld. Hierbij is afgesproken dat er een evaluatie zou plaatsvinden om te bezien of de verordening in de praktijk goed functioneert. Deze evaluatie en aanpassing zal medio 2013 afgerond zijn. De nieuwe resultaten worden verwerkt in de nieuwe Erfgoedverordening

Planning: medio 2013

Doelgroep: Planontwikkelaars, burgers, initiatiefnemers, wetenschappelijke collega's

- ◆ [Zie ook Erfgoedverordening](#)
- ◆ [Weblink naar wetgeving archeologische monumentenzorg](#)

Publieksboek over Jongerius villa

De villa van Jan Jongerius is een van de meest bijzondere gebouwen uit de twintigste eeuw in Utrecht. De villa is in de jaren twintig door Jongerius zelf ontworpen en gebouwd naar Amerikaanse voorbeelden. Op dit moment wordt de villa gerestaureerd in opdracht van de Vrienden van Jongerius. In het publieksboek dat in 2013 zal verschijnen, komen alle achtergronden en de betekenis van de villa aan de orde.

Planning: 2013

Doelgroep: breed publiek

Partners: Vrienden van Jongerius en uitgeverij Matrijs

Financiering: fondsenwerving door Vrienden van Jongerius en Matrijs

◆ [Zie ook Utrechtse stadsgeschiedenissen](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Groot publieksboek over de Domtoren

De Utrechtse Domtoren is een van de belangrijkste monumenten van Nederland. Toch is er nog nooit een uitgebreid en goed gedocumenteerd publieksboek over verschenen. Mede op verzoek van Toerisme Utrecht werkt Erfgoed nu aan een dergelijke publicatie, die in 2013 zal verschijnen bij uitgeverij Matrijs. Een wezenlijk onderdeel van het boek gaat over de bouw van de middeleeuwse toren. Onderzoek heeft uitgewezen dat het bouwbedrijf van de Dom niet al te groot was, maar wel zeer efficiënt en duurzaam. Aan de hand van speciaal ontwikkelde 3D-modellen wordt de bouw van de Domtoren, en de bijbehorende kerk, uitgelegd.

Planning: 2013 en verder

Doelgroep: breed geïnteresseerd publiek

Partners: Toerisme Utrecht en uitgeverij Matrijs.

Financiering: fondsenwerving

- ◆ [Zie ook Utrechtse stadsgeschiedenissen](#)
- ◆ [Weblink naar Erfgoedpublicaties](#)
- ◆ [Weblink naar website bouw Domtoren](#)

Bouwdomtoren.nl

Hoe gingen de veertiende-eeuwse bouwers van de Domtoren te werk en welke problemen hadden zij te overwinnen? Voorafgaand aan het grote publieksboek over de Domtoren wordt de bouw van de toren aan de hand van 3D-modellen toegelicht op de website www.bouwdomtoren.nl. Voortdurend wordt er een nieuwe bouwphase aan de site toegevoegd, zodat op het moment dat de virtuele toren helemaal gebouwd is, ook het boek gepubliceerd zal worden. Op de site zijn ook previews te zien van andere 3D-projecten waaraan wordt gewerkt, zoals het Utrechtse stadhuis en kasteel Vredenburg.

Planning: vanaf 2012

Doelgroep: breed publiek

Financiering: provincie Utrecht

◆ [Weblink naar website over de bouw van de Domtoren](#)

3D-modellen stadhuis

Hoe zag het Utrechtse stadhuis eruit in het jaar 1350 of in 1580? Aan de hand van veel verschillende onderzoeksgegevens worden er historische 3D-modellen van bepaalde delen van de stad gemaakt, waaronder de omgeving van het stadhuis, het Domplein, kasteel Vredenburg en de middeleeuwse stadsverdediging. Op den duur moet dat leiden tot een historisch streetview van de Utrechtse binnenstad waarmee tegelijkertijd de achterliggende kennis toegankelijk wordt gemaakt. Om een beeld te geven van de stand van zaken, is er een animatie gemaakt die in een tijdelijke tentoonstelling in het stadhuis is vertoond.

Planning: Vanaf 2012

Doelgroep: breed publiek

Partners: Bumos

◆ [Weblink naar animatie bouwgeschiedenis stadhuis](#)

Historic streetview: Utrecht in 3D

Hoe zag de stad er omstreeks 1200 uit? En hoe hoog was de stadsverdediging van Utrecht eigenlijk? Aan de hand van bouwhistorische en archeologische onderzoeksgegevens en andere historische bronnen worden historische 3D-modellen gemaakt van verschillende plaatsen en thema's in de stad. Dat levert niet alleen publieksgerichte modellen op waarmee de kennis over de stad toegankelijk wordt gemaakt, maar is ook een belangrijke manier van kennisborging. Aan alle modellen zit namelijk een duidelijke onderbouwing vast, waardoor onderzoeksgegevens geografisch raadpleegbaar worden. De verschillende manieren waarop de modellen voor het publiek beschikbaar zullen komen, is nog in onderzoek.

Internet zal daar zeker een belangrijke rol bij spelen. Ook wordt gewerkt aan een historische Atlas.

Planning: 2011-2018

Doelgroep: breed publiek

Partners: er zijn veel partners die een rol spelen bij de uitwerking en presentatie van de Atlas, zoals Het Utrechts Archief, Centraal Museum, Museum Sonnenborgh en Toerisme Utrecht. Ook kan het een rol spelen bij Castellum Hoge Woerd.

Financiering: deels met fondsenwerving

◆ [Weblink Utrecht 3d historic streetview](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Boek archeologisch onderzoek Leidsche Rijn

Het grootschalige archeologisch onderzoek in Leidsche Rijn heeft vele prachtige vondsten opgeleverd, en vooral ook veel nieuwe kennis en inzichten over de bewoningsgeschiedenis van Utrecht. Zo weten we nu tot in detail hoe de Romeinen tweeduizend jaar geleden de grenszone inrichtten. En tot verbazing van de onderzoekers bleken de oevers van de rivier de Rijn in de vroege middeleeuwen dichtbevolkt te zijn geweest. De kennis en verhalen die ruim 15 jaar onderzoek hebben opgeleverd, zullen in een groot publieksboek worden samengebracht.

Planning: 2014 - 2016

Doelgroep: breed geïnteresseerd publiek

Partners: diverse specialisten

Financiering: deels met fondsenwerving

- ◆ [Zie ook Castellum Hoge Woerd](#)
- ◆ [Zie ook Limes](#)
- ◆ [Weblink naar Erfgoedpublicaties](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Publieksbrochures Erfgoed

In de afgelopen jaren zijn er diverse publieksbrochures verschenen over verschillende cultuurhistorische onderwerpen in de stad, zoals de werven, Paus Adrianus VI, het Minstroomgebied en kasteel Vredenburg. Er is veel belangstelling voor deze brochures die onder meer te verkrijgbaar zijn bij de VVV en verschillende wijkbureaus. Ook zijn ze gratis te downloaden via de website van de gemeente. Vanaf 2013 zullen er weer enkele nieuwe verschijnen.

Planning: 2013 en verder

Doelgroep: breed publiek

◆ [Weblink naar Erfgoedpublicaties](#)

Publieksbrochure informatie Utrechts erfgoed

Wat betekent de nieuwe wet- en regelgeving voor monumenteneigenaren? In een herziene publieksbrochure wordt uitgelegd wat de omgevingsvergunning en het vergunningvrij bouwen voor gevolgen heeft en hoe daar mee moet worden omgegaan. Ook actuele onderwerpen als energiebesparen in monumenten komen aan bod.

Planning: 2013

Doelgroep: monumenteneigenaren

◆ [Weblink naar Erfgoedpublicaties](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Brochure historisch kleurgebruik

In deze publieksbrochure wordt ingegaan op historische kleuren en het gebruik daarvan voor de verschillende monumentale gebouwen in de stad. De brochure is bedoeld als een handreiking naar en een hulp voor de monumenteneigenaren.

Planning: 2014

Doelgroep: monumenteneigenaren, woningcorporaties e.d.

◆ [Weblink naar Erfgoedpublicaties](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Wijkcanon

Het wijkperspectief heeft in het gemeentelijk erfgoedbeleid altijd een belangrijke rol gespeeld. De wijkcanon kan hieraan echter een verdiepingsslag geven en een middel zijn om initiatieven uit de wijken te verbinden aan de gemeentelijke doelen. De wijkcanon brengt erfgoedwaarden in beeld die vanuit het perspectief van de wijk worden ervaren. Beoogd wordt om in overleg met de wijkraden de criteria hiervoor te benoemen, dit aan de hand van een wijk te toetsen, eventueel bij te stellen, waarna jaarlijks twee wijken aan bod komen.

Planning: vanaf 2015

Doelgroep: wijkbewoners

Partners: wijkverenigingen e.d

De Utrechtse Erfgoedagenda

Archeologisch en bouwhistorisch depot

Het archeologisch en bouwhistorisch depot van de gemeente Utrecht is gevestigd aan de Vlampijpstraat. Op grond van een wettelijke verplichting moeten alle bodemvondsten volgens de nieuwste eisen worden bewaard, zodat ze toegankelijk blijven voor wetenschappelijk onderzoek.

De archeologische collectie varieert van potscherven, metaal- en houtvondsten tot menselijke skeletten; de bouwhistorische verzameling omvat een groot aantal fragmenten van (verdwenen) historische panden, waaronder complete deuren en trappen. Belangrijke 'papieren' documentatie (opgravingstekeningen, foto's etc.) wordt eveneens in het depot opgeslagen. Het depot is een uitstekende voorziening

maar zal binnen enkele jaren vol zijn.

Planning: Vanaf 2011

Partner: Provincie Utrecht

De Utrechtse Erfgoedagenda

Digitaal ontsluiten cultuurhistorische informatie

Op diverse plekken zijn gegevens over Utrechtse monumenten verzameld. Te denken valt aan Het Utrechts Archief, het Utrechts Documentatie Systeem/documentatie.org (UDS), de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) en onze eigen afdeling Erfgoed. Deze gegevens zijn hooguit per instelling ontsloten en toegankelijk, waardoor vaak een samenhangende interpretatie achterwege blijft. En juist die samenhangende interpretatie maakt het mogelijk om op verantwoorde wijze te adviseren over ingrepen in deze monumenten. Het is dus niet alleen zaak om de gegevens in de eigen archieven zo goed mogelijk op objectniveau te ontsluiten en toegankelijk te maken, maar ook om relaties te

leggen met andere verzamelingen en archiefinstellingen. De mogelijkheden vanuit de afdeling Erfgoed zijn beperkt.

Planning: 2013 - 2014

Doelgroep: alle monumenteigenaren, architecten, planbeoordelaars, onderzoekers en geïnteresseerden.

Partners: RCE, UDS/ documentatie.org, Het Utrechts Archief, andere archiefinstellingen met verzamelingen op het gebied van Utrechtse gebouwen.

- ◆ [Weblink naar Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed](#)
- ◆ [Weblink naar Het Utrechts Archief](#)
- ◆ [Weblink naar documentatie.org](#)

Modernisering Monumentenzorg

Een belangrijke kader vanuit het rijksbeleid vormt de MoMo: de modernisering van de monumentenzorg. De MoMo kent als voornaamste pijlers: cultuurhistorische belangen in de ruimtelijke ordening, minder regels en minder (vergunning-) procedures, inzet op herbestemming van monumentale gebouwen die hun functie verliezen. Een doel van de MoMo is ook dat gemeenten 'MoMo-proof' worden. Dit houdt in dat gemeenten in staat moeten zijn cultuurhistorische aspecten voldoende een plek te geven in ruimtelijke planprocessen, waaronder bestemmingsplannen. Maar ook dat een werkwijze vastgesteld wordt om meer vergunningvrij te gaan werken en een plan aanwezig is voor de herbestemmingsopgaven.

Planning: MoMo-proof 2013

Doelgroep: gemeenten, eigenaren, (restauratie-)bedrijven, vastgoedbeheerders

Partners: RCE

- ◆ [Zie ook Herbestemming Monumentale gebouwen](#)
- ◆ [Weblink naar Modernisering Monumentenzorg](#)

Beschermingsagenda

Door aanwijzing als rijks- of gemeentelijk monument in de afgelopen decennia zijn zo'n 3000 monumentale panden beschermd. Hiermee is grotendeels behoud van een doorsnee van het Utrechts gebouwd erfgoed bereikt. Het nieuwe landelijke beleid is meer gericht op integreren van cultuurhistorie via het instrumentarium van de ruimtelijke ordening. Voor enkele categorieën - met een beperkt aantal - bijzondere gebouwen biedt dit echter onvoldoende basis voor instandhouding. Hiervoor is het beschermingsmodel ook binnen de nieuwe kaders van erfgoedbeleid nog het aangewezen model. Waardering en eventueel borging van de historisch

stedenbouwkundige kwaliteiten is voor deze categorieën niet toereikend.

Planning: 2012 - 2015

Doelgroep: monumenteneigenaren

- ◆ [Zie ook Industrieel erfgoed](#)
- ◆ [Zie ook schoolgebouwen](#)
- ◆ [Zie ook Groen erfgoed](#)
- ◆ [Zie ook Winkelpuien](#)
- ◆ [Zie ook Cluster Veeartsenijschool](#)
- ◆ [Zie ook Utrechts erfgoed Gerrit Rietveld](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

De Utrechtse onderzoeksagenda

De komende jaren zal door de disciplines archeologie, bouwhistorie en architectuur- en stedenbouwgeschiedenis een Utrechtse onderzoeksagenda worden opgesteld. Hierin wordt de actuele kennis over de stad gebundeld en worden belangrijke lacunes in de kennis vastgesteld en onderzoeksvragen geformuleerd om deze in te vullen. De onderzoeksagenda zal een belangrijke rol spelen bij het opstellen van Programma's van Eisen en zal aangeven waar de nadruk moet liggen van de uitwerking van oud onderzoek. Ook zal de agenda als instrument dienen bij de planbeoordeling en waardering en mogelijke bescherming van archeologische en bouwhistorische objecten en structuren. De onderzoeks-

agenda is een dynamisch document en dat zal ook tot uiting komen in de samenwerking met verschillende partners, zoals universiteiten, archieven en historische verenigingen.

Planning: 2013

Doelgroep: intern binnen gemeente, externe partijen met een onderzoeksverplichting; voor universiteiten en hogescholen.

Partners: hogescholen en universiteiten, Het Utrechts Archief, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Nationale Onderzoeksagenda, Convent van Gemeentelijke Archeologen en Convent van Gemeentelijke Bouwhistorici.

Onderwijscontacten WO en HBO

Om de kwaliteit van de erfgoedzorg ook op de langere termijn te verzekeren, is kennisoverdracht noodzakelijk. Een van de manieren is het aanbieden van stages. Door stages, studies en onderzoeken komt er ook informatie en nieuwe kennis bij de vakafdeling terecht. Samenwerking met diverse onderwijsinstellingen, en dan met name met WO en HBO, wordt daarom gecontinueerd. De onderwijsinstellingen worden ook nadrukkelijk bij het opstellen van de onderzoeksagenda betrokken.

Planning: vanaf 2012

Doelgroep: studenten en docenten aan onder meer Utrechtse onderwijsinstellingen

Partners: Hogeschool Utrecht, Universiteit Utrecht, andere universiteiten

- ◆ [Zie ook onderzoeksagenda](#)
- ◆ [Weblink naar Hogeschool Utrecht, Bouwkunde](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Economie en erfgoed

Investeren in monumenten loont! Dit blijkt uit vele nationale en internationale studies en onderzoeken. Van elke euro subsidie, krijgt de overheid uiteindelijk meer terug. Naast dit economische rendement, heeft het ook andere zeer positieve gevolgen voor de maatschappij. De vraag is echter of dit in de toekomst ook zo blijft, wanneer overheden minder gaan investeren in gebouwd erfgoed en meer gaan overlaten aan de markt. In het kader van de Erfgoedagenda worden theorie en praktijk van de economische waarden van erfgoed op een rij gezet en op de Utrechtse situatie betrokken.

Planning: 2013

Doelgroep: politiek, monumenteneigenaren

Partners: Nationaal Restauratiefonds (NRF), Economisch Instituut voor de Bouw (EIB)

- ◆ [Weblink naar het Nationaal Restauratiefonds](#)
- ◆ [Weblink naar het Nationaal Monumentencongres](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Groen erfgoed

De Raad heeft verzocht om een visie op groene monumenten, naast de al bestaande monumentale parken, begraafplaatsen en dergelijke. Diverse belangengroepen hebben tevens verzocht om de visie te verbinden aan bescherming van waardevol groen. Dit agendapunt omvat de volgende uitwerkingen: vernieuwen van de criteria voor bescherming van groene elementen een bekopte aanvullende inventarisatie en een beperkte selectie van aan te wijzen groene monumenten. Partners van binnen en buiten de gemeente hebben meer een rol bij verbeteren van het beheer en het gebruik (omgang met evenementen en fysieke ingrepen) van monumentaal groen.

Planning: 2013

Doelgroep: eigenaren en gebruikers van groene structuren

Partners: Stadswerken, wijkbureau's, diverse belangengroepen

Financiering: Meerjarengroenprogramma (co-financiering)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Inventarisatie naoorlogs erfgoed

De gebouwen en stedenbouwkundige structuren uit de wederopbouwperiode (1945-1970) behoren ondertussen tot ons erfgoed. In 2005 is onderzoek gedaan naar de stedenbouwkundige kwaliteiten van de tien naoorlogse wijken in Utrecht. Er ontbreekt echter voor een groot deel van de wijken een goede inventarisatie van het naoorlogse erfgoed op object- en complexniveau. Van verschillende kanten, zoals Oud-Utrecht en Bond Heemschut, wordt hier op aangedrongen om te voorkomen dat door het ontbreken van de kennis waardevol erfgoed verloren gaat. De inventarisatie gaan we met deze partners uitvoeren.

De rapporten over de tien naoorlogse wijken staan op de website van de gemeente Utrecht.

Planning: 2014-2015

Doelgroep: eigenaren panden, woningcorporaties, bewoners en belangenverenigingen, interne diensten gemeente

Partners: Oud-Utrecht, Bond Heemschut, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Woningcorporaties

◆ [Weblink naar rapportages Utrecht naoorlogse wijken](#)

Beleid roerend erfgoed

Tot dusverre is in Utrecht geen beleid ontwikkeld op het gebied van roerend erfgoed. Maar juist ook in het kader van de Erfgoedagenda is aandacht gevraagd voor bijvoorbeeld historische schepen in Utrecht en dan met name de woonschepen. We onderzoeken nu of we meer gaan doen op dit terrein, in de sfeer van (ondersteunen van de) instandhouding van de schepen en het beleid ten aanzien van historische ligplaatsen.

Planning: 2013

Doelgroep: bewoners woonschepen, beheerders overig onroerend erfgoed

Partners: particulier initiatief, bewoners woonschepen

◆ [Weblink naar stalen woonschepen Utrecht](#)

Werelderfgoed: Limes en Waterlinie

In 2011 zijn de Romeinse Limes en de Nieuwe Hollandse Waterlinie door het Rijk op de voorlopige lijst werelderfgoed geplaatst. Aanwijzing door UNESCO is echter niet vóór 2015 te verwachten. Vooruitlopend daarop heeft het Rijk de twee erfgoederen aangemerkt als 'erfgoederen van uitzonderlijke universele waarde', waardoor ze als zodanig in bestemmingsplannen moeten worden opgenomen. Utrecht heeft de afgelopen jaren al veel geïnvesteerd in de Waterlinie en Limes. Samen met het Rijk en de Provincie wordt in de komende jaren verder gewerkt aan deze beide historische verdedigingszones met als thema 'Samenhang borgen, uitstraling vergroten'.

Planning: 2013 - 2016

Doelgroep: breed publiek

Partners: Provincie Utrecht, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Projectbureau Leidsche Rijn, Projectbureau Nieuwe Hollandse Waterlinie, Initiatief Domplein 2013

Financiering: deels met Europese fondsen en fondsenwerving

◆ [Weblink naar informatie over de forten](#)

◆ [Weblink naar informatie over de Limes](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Bescherming schoolgebouwen

Er staat een selectie van schoolgebouwen op de monumentenlijst, vooral van voor 1940. Naoorlogse schoolgebouwen zijn vrijwel niet vertegenwoordigd en ondergewaardeerd. Naast kerkgebouwen zijn scholen gebouwen met een maatschappelijke functie en daarmee vaak – sociale – ijkpunten in een wijk of buurt. Vaak is er sprake van bijzondere architectuur. Door veranderende eisen op onderwijskundig gebied en schaalvergroting bij onderwijsinstellingen staat behoud van schoolgebouwen onder druk. Tegelijkertijd zijn er voorbeelden van herbestemming en geslaagde aanpassingen aan de eisen van deze tijd. Met bescherming van een selectie van naoorlogse school-

gebouwen wordt een breder scala aan schoolgebouwen en de onderwijskundige ontwikkelingen daarbij bewaard.

Vooruitlopend is er een inventarisatie van naoorlogse schoolgebouwen uitgevoerd. In 2007 is het boek *Scholen en schoonheid*, tweehonderd jaar Utrechtse basisscholen verschenen.

Planning: 2013 - 2014

- ◆ [Zie ook Utrechtse stadsgeschiedenissen](#)
- ◆ [Weblink naar Erfgoedpublicatie Scholen en Schoonheid](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Bescherming winkelpuien

In de Utrechtse binnenstad is in de negentiende en twintigste eeuw een uitgebreid winkelgebied ontstaan. Winkelpanden kenmerkten zich lange tijd door bijzondere puien gericht op het presenteren van waren en trekken van klanten. In de tweede helft van twintigste eeuw is de winkelcultuur echter sterk veranderd en gegroeid. Hoewel dit getuigt van een groot economisch potentieel in de binnenstad, is dit tegelijk ook een risico voor de beleving van de historische waarden als een kwaliteit hiervan. Veel bijzondere winkelpuien zijn verdwenen onder druk van schaalvergroting met een open puiencultuur. Tegelijkertijd is juist het karakteristieke beeld van de binnenstad een van de dragers van de economische bloei. Bescherming van een selectie van bijzondere winkel-

puien - die nog niet beschermd zijn als onderdeel van een gemeentelijk of een rijksmonument - en het zichtbaar houden van de ontwikkeling daarvan draagt er aan bij die bijzondere kwaliteit van de historische binnenstad in stand te houden.

Over winkelpuien is in 2010 een publieksbrochure verschenen die op de website is te downloaden.

Planning: 2013 - 2014

Partners: eigenaren winkels, bedrijven

◆ [Weblink naar Erfgoedpublicaties Utrecht](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Bescherming industrieel erfgoed

Nog niet zo lang geleden was Utrecht een stad van grote fabriekshallen, rokende schoorstenen en talloze arbeiders die in de vroege ochtend op weg gingen naar hun werk. Zo was rond 1930 meer dan de helft van de Utrechtse beroepsbevolking werkzaam in de industrie. De kenmerkende bebouwing daarvan is in de tweede helft van de twintigste eeuw in hoog tempo verdwenen en staat - in de context van de stedelijke ontwikkeling - nog steeds onder druk. Bescherming van een selectie van industriële gebouwen biedt vanuit cultuurhistorisch oogpunt meer zekerheid voor behoud en herbesteding van interessante en belangrijke gebouwen uit dit industriële verleden.

Vooruitlopend op die bescherming heeft er kortgeleden een uitgebreide inventarisatie van het industrieel erfgoed plaatsgehad. Een mooi overzicht daarvan is te vinden in het in 2010 verschenen 'Fabrieken! Industrieel erfgoed in de gemeente Utrecht' en de publieksbrochure 'Fabriekssporen'.

Planning: Afronding in 2013

- ◆ [Weblink naar Erfgoedpublicatie Utrecht: Fabriekssporen](#)
- ◆ [Weblink naar Utrechtse Stadsgeschiedenis: Fabrieken!](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Beschermde stads- en dorpsgezichten

In de jaren negentig zijn door het rijk architectuurhistorisch en stedenbouwkundig waardevolle gebieden in Nederland uit de periode 1850-1940 geïnventariseerd en geselecteerd in het kader van het nationale Monumenten Inventarisatie Project (MIP). In de gemeente Utrecht zijn daaruit drie gebieden geselecteerd die een dusdanig hoge kwaliteit hebben dat ze door het rijk zijn voorgedragen als beschermd stads- of dorpsgezicht. Het gaat om het dorp Haarzuilens (met kasteel De Haar en omringend park), Utrecht-Oost (waaronder Maliebaan en Wilhelminapark), en de woonbuurten Elinkwijk en De Lessepstraat en omgeving in Zuilen. De RCE heeft in 2004/2005 voorstellen gezonden om de gebieden aan te wijzen als beschermd stads- en dorps-

gezichten. De gemeenteraad moet nog een advies uitbrengen in deze procedure. Na ontvangst van alle adviezen kan de aanwijzingsprocedure voortgezet worden en beslissen de ministers van OCW en I&M over de aanwijzing. In 2013 neemt de raad een besluit over het advies. Naar verwachting duurt de afhandeling van de procedure dan circa anderhalf jaar.

Planning: 2013 (advies gemeenteraad)

Doelgroep: eigenaren en bewoners van deze wijken

Partners: RCE

◆ [Weblink naar Beschermde stadsgezichten](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Cluster Veeartsenijschool

Bij de landelijke inventarisatie en selectie (MIP en MSP-project) jongere bouwkunst uit 1850-1940 zijn in Utrecht ruim 400 objecten aangewezen als rijks- of gemeentelijk monument. De toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft de aanwijzing als rijksmonument van gebouwen van de voormalige Veeartsenijschool aan de Biltstraat gekoppeld aan de aanwijzing van het beschermd gezicht Utrecht Oost. Deze bevindt zich door diverse oorzaken pas nu in de afrondende fase. Het Rijk richt zich inmiddels volledig op de naoorlogse bouwkunst en wijst gebouwen van voor 1940 niet meer aan als rijksmonument. De samenhang tussen het voormalige universiteitsterrein en de specifieke gebouwen

maken dit tot een uniek complex. Door de indertijd geselecteerde gebouwen alsnog aan te wijzen als gemeentelijke monument kan die samenhang worden gewaarborgd.

Planning: 2014

Gemeentelijk beschermd gezicht

De Monumentenverordening Utrecht kent de mogelijkheid om gemeentelijke beschermde gezichten aan te wijzen, maar daar is tot nu toe geen gebruik van gemaakt.

Op verzoek van de Stichting Minstroomerven is er onderzoek gedaan naar de cultuurhistorische waarde van het gebied rondom de Minstroom en de kansen die de status van een gemeentelijk beschermd gezicht biedt. Het Minstroomgebied geldt als pilot om het instrument gemeentelijk beschermd gezicht verder te ontwikkelen. Het is bij uitstek een instrument dat op wijkniveau ingezet kan worden.

Op verzoek van de bewoners is er in 2010 een publieksbrochure gemaakt over de geschiedenis van het

Minstroomgebied. De brochure is te downloaden op de site van de gemeente.

Planning: 2013

Doelgroep: bewoners Minstroomgebied, bewoners van de wijken

Partners: historische verenigingen, bewonersinitiatieven, wijkraden. Binnen de gemeente: Stedenbouw en Planologie en wijkbureaus

- ◆ [Weblink naar Beschermde stadsgezichten](#)
- ◆ [Weblink naar brochure geschiedenis Minstroomgebied](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Beheerplannen monumentale structuren

Utrecht heeft ook buiten het historisch centrum een aantal zeer monumentale ruimtelijke structuren en gebieden. De Maliebaan is daarvan het meest unieke en waardevolle voorbeeld. Deze gebieden worden zeer gewaardeerd, maar ook intensief gebruikt. Dat betekent dat ze vaak onder druk staan. In samenwerking met wijkbureau's bewoners- en belangenverenigingen wordt gezocht naar de mogelijkheid om structureel beheer voor de lange termijn te waarborgen. Beheerplannen zijn daartoe een geschikt instrument, vooral als ze gemaakt worden in samenwerking tussen gemeente en bewoners- en belangenverenigingen.

Planning: vanaf 2013

Doelgroep: bewoners en belangenverenigingen, Stadswerken

Partners: belangenverenigingen (bijv. BBMO), Stadswerken, Wijkbureau's

Financiering: Groenstructuurplan, eigen capaciteit

◆ [Weblink naar Erfgoedpublicaties Utrecht](#)

◆ [Weblink naar BBMO](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Erfgoed en nieuwe infrastructuur

De infrastructuur rondom Utrecht wordt de komende jaren op grote schaal aangepast. Zo wordt de Noordelijke Ring Utrecht opgewaarderd en de A27 aangepast. Deze aanpassingen bieden niet alleen bedreigingen maar ook kansen voor het erfgoed. Team Erfgoed zal trachten in samenwerking met verschillende partners, zoals het rijk, Bestuur Regio Utrecht (BRU) en verschillende gemeentelijke diensten de bedreigingen voor het erfgoed zoveel mogelijk te voorkomen en waar mogelijk het erfgoed juist te versterken.

Planning: vanaf 2013

Partners: Rijk, Provincie, BRU, Stedenbouw

◆ [Weblink naar NRU](#)

Openbare ruimte in historische buurten

Een passende invulling van de openbare ruimte in cultuurhistorisch waardevolle buurten levert een belangrijke bijdrage aan de uitstraling en daarmee aan de waardering van de omgeving. Het gaat om meer dan alleen een goede inpassing van de verkeersfuncties. Materiaalgebruik, straatmeubilair en erfafscheidingen kunnen zeer bepalend zijn. Dat geldt niet alleen voor de historische binnenstad. De aanpak van De Lessepsbuurt, de Robijnhof en het Operabuurtje in Overvecht tonen dat investeren in de openbare ruimte kwaliteit oplevert en bewoners actief betreft bij de eigen woonomgeving. Waar mogelijk wordt hiervoor incidenteel geld ingezet.

Zie ook het rapport dat over De Lessepsbuurt is verschenen op de website van de gemeente Utrecht.

Planning: vanaf 2013

Doelgroep: bewoners van cultuurhistorische waardevolle woonbuurten

Partners: bewonersgroepen, Stadswerken, wijkbureaus

- ◆ [Weblink naar Erfgoedpublicaties Utrecht](#)
- ◆ [Weblink naar Erfgoedinformatie De Lessepsbuurt](#)

Duurzame historische binnenstad

Onderdelen van het gemeentebrede duurzaamheidsplan Utrechtse Energie zijn gericht op de historische binnenstad en op monumenten. Voor energie besparen en duurzaam energie produceren in de historische binnenstad is samenwerking het kernwoord. Dat gebeurt met het verder uitbouwen van een netwerk van kennis- en onderzoeksinstituten enerzijds, en anderzijds in eerste instantie de 'grote' eigenaren in de binnenstad. Het enthousiasme om deel te nemen is groot, bij onder meer de Nyenrode Business Universiteit en de Hogeschool Utrecht. Ook belangrijke eigenaren werken mee, van de Universiteit Utrecht tot en met de verschillende stadsherstel-

organisaties. Verschillende categorieën historische gebouwen worden onder de loep genomen.

Planning: 2013 - 2014

Doelgroep: professionele eigenaren

Partners: Hogeschool Utrecht, Nyenrode, NV Maatschappij tot Stadsherstel Utrecht, Stadsherstel Midden-Nederland, Utrechts Monumentenfonds, Universiteit Utrecht, kerkbeheerders

◆ [Weblink naar Utrechtse Energie](#)

◆ [Weblink naar Hogeschool Utrecht, De omslag](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Wonen boven winkels

Wonen boven winkels heeft als doel het weer geschikt maken voor bewoning van leegstaande verdiepingen van winkelpanden in het (kern)winkelgebied in de binnenstad. Die doelstelling sluit aan bij de binnenstedelijke woning(bouw) opgave. Bewoning van de verdiepingen in de binnenstad draagt bij aan een goed beheer en instandhouding van de monumentale panden en daarmee aan de kwaliteit van de openbare ruimte, in het bijzonder ook het Beschermd Stadsgezicht binnenstad. Daarnaast is er een sociale doelstelling. Intensievere bewoning van de binnenstad kan bijdragen aan een beter sociaal klimaat en aan de veiligheid, vooral in de avonduren. Wonen boven winkels wordt primair uitgevoerd

door de Stichting Wonen boven winkels Utrecht. De Stichting adviseert eigenaren bij de ontwikkeling van plannen en begeleidt eventueel een stuk uitvoering. De gemeente verstrekt subsidies voor verbetering of aanbrengen van de woontechnische voorzieningen.

Doelgroep: monumenteneigenaren

Partners: Stichting Wonen boven winkels Utrecht, de NV Maatschappij tot Stadsherstel Utrecht en Bo-Ex.

◆ [Weblink naar informatie over Wonen boven winkels](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Utrechts Restauratiefonds

Het Utrecht Restauratiefonds is in februari 2006 gestart, als middel voor het stimuleren van restauraties van gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden, door het aanbieden van laagrentende leningen. Hiervoor is het Utrechts Restauratiefonds opgezet als een revolverend fonds. Rente en aflossingen vloeien terug in het fonds en daarmee ontstaat een continue middel om eigenaren financieel te ondersteunen bij het restaureren van hun monumenten. Ondanks een recente storting van € 500.000,- zal in 2013 het fonds bijna leeg zijn. Extra voeding wordt daarom gezocht.

Een nieuwe impuls aan het URF wordt gegeven met de

koppeling aan energiebesparende maatregelen.

Planning: 2013 en verder

Doelgroep: eigenaren van gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden

Partners: Nationaal Restauratiefonds

◆ [Weblink naar URF-lening](#)

◆ [Weblink naar Energiepunt Wonen](#)

Open Monumentendag en Kerken Kijken

Al 30 jaar lang ondersteunt de gemeente de openstelling van kerkgebouwen gedurende de zomermaanden. En al 25 jaar wordt de jaarlijkse Open Monumentendag ook in Utrecht georganiseerd. Beide evenementen bieden toeristen en Utrechters een unieke gelegenheid om achter de gevels van monumenten te kijken. De gemeentelijke bijdrage voor beide projecten willen we continueren. In het jubileumjaar van de Vrede van Utrecht (2013) opent de landelijke Open Monumentendag in Utrecht.

Planning: 2013 en verder; 2013 landelijke opening OMD

Doelgroep: bewoners van Utrecht, toeristen uit binnen- en buitenland

Partners: STABU, stichting 'Vrede van Utrecht', landelijke stichting Open Monumentendag

Financiering: gemeentelijke bijdragen en externe fondsenwerving

◆ [Weblink naar open monumentendag](#)

◆ [Weblink naar Kerken Kijken](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Goedkoop lenen voor energie besparen

De bestaande URF-leningen zijn geheel gericht op het ondersteunen van restauraties van gemeentelijke monumenten en beeldbepalende panden. De leningen worden verstrekt ongeacht de functie en de eigendomssituatie van de monumenten. De leningen zijn 'laagrentend', de minimale rente is 1,5 %. Als de nieuwe regeling is vastgesteld dan kunnen ook leningen worden verstrekt voor energiebesparende maatregelen.

Meestal is een DuMo-advies vereist voor 'duurzame monumentenzorg'. Indien het pand niet in goede staat is wordt een combinatie gemaakt met een restauratie. Cascoherstel wordt dan vrijwel altijd gekoppeld aan de

DuMo-werkzaamheden; waar mogelijk isoleren van wanden, vloeren, ramen etc.

Planning: aangepaste Beleidsregel URF in 2013

Doelgroep: eigenaren gemeentelijke monumenten

Partners: Nationaal Restauratiefonds

- ◆ [Zie ook Utrechts restauratiefonds](#)
- ◆ [Weblink naar publicatie duurzaam erfgoed](#)
- ◆ [Weblink naar informatie over toolkit](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Inzicht bouwkundige staat

Door een goed inzicht te hebben in de technische restauratiebehoefte in de stad, kunnen de beschikbare financiële middelen beter en doelmatiger worden verdeeld en ingezet. Het is dan ook van belang om regelmatig de staat van de monumenten te kennen. Een dergelijke overzicht kan aan de hand van eigen gegevens worden gemaakt, of met behulp van informatie van externe partijen, zoals de Monumentenwacht.

Planning/looptijd: 2013

Doelgroep: monumenteneigenaren

Partners: Stichting Monumentenwacht Utrecht,
Afdeling Vergunningen, Toezicht en handhaving

◆ [Weblink naar Monumentenwacht Utrecht](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Toolkit duurzame monumentenzorg

De leidraad voor toepassing van energiebesparende maatregelen is een 'toolkit duurzame monumentenzorg', een relatief eenvoudige en leesbare checklist die in opdracht van en in samenwerking met enkele andere grote gemeenten in 2011 is ontwikkeld. De toolkit wordt ook toegepast bij het isoleren van particuliere woningen in de stad, die niet zijn beschermd als monument. Het is een belangrijk hulpmiddel voor eigenaren en maakt deel uit van een pakket voor monumenten en de historische binnenstad in het programma Utrechtse Energie.

Planning: sinds 2012 op de website

Doelgroep: eigenaren van monumenten en niet beschermde historische bebouwing

Partners: diverse gemeenten, OOM-advies en RCE

- ◆ [Zie ook URF-lening voor energiebesparende maatregelen](#)
- ◆ [Weblink naar Energiepunt Wonen](#)
- ◆ [Weblink naar informatie over toolkit](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Utrecht als kerkenstad

Binnen het gebouwde erfgoed van de gemeente Utrecht nemen de vele monumentale kerkgebouwen een bijzondere plaats in. Veel kerkgebouwen worden niet alleen meer gebruikt voor de eredienst maar ook voor verschillende culturele activiteiten. Utrecht wil dit multifunctionele gebruik blijven stimuleren en faciliteren want het komt ten goede aan de stadspromotie en het draagt bij aan het behoud van het kerkelijke erfgoed. Bewoners en toeristen waarderen deze monumentale gebouwen met als hoogtepunt de markante Domtoren.

Planning: vanaf 2013

Partners: eigenaren en beheerders van monumentale kerkgebouwen

◆ [Lijst van kerken in de stad Utrecht via Wikipedia](#)

Subsidieregeling kerkgebouwen

Utrecht heeft al sinds 1991 een aparte kerkenregeling. De subsidieregeling is vooral bedoeld voor onderhoud aan het casco van de 37 kerkgebouwen die gemeentelijk monument zijn. Sinds 2009 is de subsidievraag groter dan het budget en is in de praktijk het subsidiepercentage laag. De huidige regeling loopt in 2014 af. De intentie is om een nieuwe, aangepaste regeling te maken. Daarbij blijft subsidiëring van onderzoek naar neven- en hergebruik en voor bijbehorende voorzieningen in beeld.

Planning: 2014

Partners: eigenaren en beheerders van monumentale kerkgebouwen

- ◆ [Zie ook herbestemming monumentale gebouwen](#)
- ◆ [Weblink subsidie instandhouding monumentale kerken](#)

Willibrordkerk

De Willibrordkerk is een prominent onderdeel van de historische binnenstad van Utrecht. Helaas baart de financiële situatie rond de kerk grote zorgen. De instandhouding en het gebruik van de kerk op lange termijn zijn sterk gebaat bij een goede en gezonde exploitatie. Hiervoor wordt nadrukkelijk gekeken naar vormen van nevengebruik van de Willibrordkerk. De gemeentelijke rol is met name helpen bij het terugdringen van de schuld, het versterken van het gebouwbestuur en het mogelijk maken van het columbarium.

Planning: 2013

Doelgroep: gebruikers kerkgebouw

Partners: Sint Willibrordus Stichting,
Nationaal Restauratiefonds

Financiering: o.a. subsidie RCE

◆ [Zie ook Utrecht als kerkenstad](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Leegstand en herbestemming van kerken

Van enkele kerken in Utrecht wordt vermoed of verwacht dat ze op termijn hun kerkelijke functie zullen verliezen en dat herbestemming aan de orde zal zijn. Hoe ziet de gemeente haar rol in dit proces? Wat is de problematiek bij de vrijkomende protestantse en katholieke kerkgebouwen en de functieverandering? In een kerkensie zal onderzocht moeten worden hoe de gemeente haar betrokkenheid ziet en in hoeverre zij daarin kan sturen in overleg met de eigenaar.

Planning: 2013 - 2014.

Doelgroep: kerkbesturen, eigenaren, kerkbeheerders

Partners: eigenaren en beheerders van monumentale kerkgebouwen, afdeling Strategie/REO

- ◆ [Weblink naar Nationaal programma Herbestemmen](#)
- ◆ [Weblink naar Taskforce toekomst kerkgebouwen](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Herbestemming monumentale gebouwen

Herbestemming van leegstaande panden dient vele doelen: van tegengaan van kapitaalvernietiging tot en met terugdringing van CO2-uitstoot. Maar het herbestemmen van historische gebouwen, al of niet beschermde monumenten, zorgt niet alleen voor een nieuwe functie vaak in combinatie met restauratie van het pand, het is meestal ook de aanzet tot herontwikkeling van gebieden. Naast de voortdurende opgave van herbestemmen, is inventarisatie van en beleid op leegstaande historische gebouwen een onderdeel van MoMo, dat we ook in Utrecht verder oppakken.

Planning: 2013 - 2015

Doelgroep: o.a. eigenaren leegstaande panden

Partners: Oud-Utrecht, Utrechtse Vastgoed Organisatie, Makelpunt, Nationaal Programma Herbestemming, Afdeling Strategie/REO

- ◆ [Zie ook Villa Jongerius](#)
- ◆ [Zie ook Hergebruik van kerken](#)
- ◆ [Zie ook Modernisering Monumentenzorg](#)
- ◆ [Weblink naar Nationaal programma Herbestemmen](#)

Beoordelingscriteria voor verbouwingsplannen

Elk monument is uniek in zijn architectuur en geschiedenis. Verbouwingsplannen moeten daarom individueel worden beoordeeld, waarbij de monumentwaarden en eigenaarbelangen tegen elkaar worden afgewogen. Er zijn echter twee uitzonderingen. Dat zijn woningbouwcomplexen met gelijke woningen, waar voorbeelden van passende ingrepen uitgangspunt zijn voor andere woningen. Daarnaast zijn er categorieën van gelijksoortige ingrepen, zoals aanbrengen van isolatie en dakdoorbraken. Hiervoor moeten beoordelingscriteria worden opgesteld, afgestemd op het rijksbeleid (RCE), bestemmingsplan, uitvoering-

voorschriften richtlijnen voor zonnepanelen en de welstandscriteria. Op die wijze wordt planbeoordeling efficiënter en eenduidiger.

Planning: 2013 - 2014

Doelgroep: alle monumenteigenaren

Partners: RCE, andere gemeenten (Federatie Grote Monumentengemeenten), Stedenbouw en Planologie, commissie welstand en monumenten

Gemeentelijk monumentaal vastgoed

Het gemeentelijke vastgoed zal beheerd worden door een nieuwe vastgoedorganisatie. Zij heeft onder andere opdracht om eigendommen af te stoten. Vanuit het perspectief van erfgoed is daarbij van belang dat er een lijst komt van objecten die in gemeentelijk eigendom moeten blijven vanwege hun unieke waarde, zoals de Domtoren. Daarnaast komt er een lijst van monumenten die onder voorwaarden in de verkoop kunnen worden gebracht. Wat vervolgens in eigendom blijft, zal de vastgoedorganisatie zodanig beheren dat de monumentale waarden gerespecteerd en onderhouden worden.

Planning: 2013 - 2014

Partner: Utrechtse Vastgoed Organisatie

De Utrechtse Erfgoedagenda

Erfgoedbudget

Jaarlijks is bij Erfgoed een beperkt budget beschikbaar dat eerder is ingezet voor bijdragen aan herstel van gemeentelijk bezit, waaronder de grafmonumenten op Soestbergen en het opknappen van karakteristieke elementen in de openbare ruimte, zoals de ‘stoepenregeling’. Het doel is om met de beperkte middelen, Erfgoed maximaal bij te laten dragen aan de leefomgeving van Utrechters. De intentie is om het bestaande budget breder in te zetten door kleine bijdragen te geven aan verschillende vormen van onderzoek en aan bijzondere initiatieven.

Planning: 2013 en verder

Doelgroep: bewoners Utrecht, eigenaren van monumenten

Partners: Stadswerken, Geveltekenfonds

Renovatieprogramma naoorlogse wijken

In naoorlogse wijken vindt momenteel een koerswijziging plaats: van sloop en nieuwbouw naar renovatie. Dit biedt kansen om het veelal als mager ervaren beeld van de naoorlogse flats een kwaliteitsimpuls te geven. De systeem-bouw kent zeker architectonische kwaliteiten, die echter vaak met eerdere renovaties zijn verdwenen. Kennis van de oorspronkelijke kwaliteiten in samenhang met een grondig renovatieprogramma is een nieuwe uitdaging. In Kanalen-eiland-Zuid is reeds voor deze aanpak gekozen. Kennis-uitwisseling tussen Erfgoed, architecten en corporaties is hierbij van groot belang.

Planning: 2013 en verder

Doelgroep: woningcorporaties, eigenaren wooncomplexen

Partners: woningcorporaties, architecten, commissie welstand en monumenten

Financiering: Bijdrage corporaties, incidentele rijksmiddelen eigen capaciteit

◆ [Weblink naar Erfgoedpublicaties Utrecht](#)

Gebiedsontwikkeling Rotsoord

Het cultuurhistorisch zeer belangrijke gebied Rotsoord staat aan de vooravond van een grote herontwikkeling. Met stedelijke vernieuwingsgelden is het programma industrieel erfgoed ontwikkeld. Binnen dat kader wordt de watertoren momenteel herontwikkeld en worden andere herbestemmingsplannen op diverse manieren ondersteund, gestimuleerd en begeleid. De herbestemming van de watertoren wordt op korte termijn afgerond. Het gehele programma wordt in 2015 voltooid.

Planning: 2011- 2015

Doelgroep: particuliere monumenteneigenaren in Rotsoord, overige spelers in het gebied

Partners: particulier initiatief. Binnen de gemeente: Stedenbouw en Planologie, Project Management Bureau, Wijkbureau

Financiering: Programma Industrieel Erfgoed (ISV2)

◆ [Zie ook Industrieel erfgoed](#)

◆ [Zie ook Herbestemming monumentale gebouwen](#)

De Utrechtse Erfgoedagenda

Utrechts erfgoed Gerrit Rietveld

Gerrit Thomas Rietveld (1888-1964) is de bekendste architect uit de Utrechtse geschiedenis. Zijn meubelontwerpen en natuurlijk het Rietveld-Schröderhuis zijn nationaal bekend bij het grote publiek en internationaal bij architecten, kunst- en architectuurhistorici. Het Rietveld-Schröderhuis heeft de status van Werelderfgoed. Dit huis en veel andere vroege werken zijn beschermd als rijks- of gemeentelijke monumenten. Die bescherming geldt in veel gevallen niet voor zijn latere werk, waaronder de sociale woningbouw van de jaren '50 van de vorige eeuw. Om die reden is 'Rietveld' aan de beschermingsagenda toegevoegd. Daarnaast is een project gestart op initiatief van

het Centraal Museum. Daarin staat de betekenis van Rietveld voor Utrecht centraal en wordt aandacht besteed aan 'het huis van Truus' en aan de internationale context van gebouwen van het Modernisme.

Planning: 2013 (inventarisatie) - 2014 (beschermingsagenda)

Doelgroep: bewoners, professionals en toeristen

Partners (voor het project): Centraal Museum, RCE, Stichting Rietveld-Schröderhuis

Financiering: subsidie RCE (Visie Erfgoed en Ruimte)

◆ [Weblink naar kaart met erfgoed Gerrit Rietveld](#)